

Stichting
Pensioenfonds
Huntsman Rozenburg

Stichting Pensioenfonds Huntsman Rozenburg
Merseyweg 10, 3197 KG Botlek Rotterdam
Postbus 1020, 3180 AA Rozenburg
Telefoon: 0181 - 29 21 49
Telefax: 0181 - 29 39 18
www.pensioenfondshuntsman.nl

Ingeschreven in het Handelsregister van de
Kamer van Koophandel onder nummer 41125674

Verslag over het boekjaar
1-1-2018 t/m 31-12-2018

Inhoud

	Pagina
Bestuur en organisatie	5
Meerjarenoverzicht	7
Bestuursverslag	
Fondsspecifieke ontwikkelingen	9
Beleggingen	19
Fondsspecifieke ontwikkelingen beleggingen	20
Risicomanagementbeleid	22
Samenvatting actuariel verslag	28
Verantwoordingsorgaan	
Verslag van het Verantwoordingsorgaan over 2018	31
Reactie van het bestuur	32
Samenvatting visitatierapport 2018	33
Jaarrekening	
Balans per 31 december	38
Staat van baten en lasten	40
Kasstroomoverzicht	42
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	43
Gebeurtenissen na balansdatum	46
Financiering	46
Resultaatbestemming	46
Toelichting op de balans per 31 december	47
Toelichting op de staat van baten en lasten	53
Risicoparagraaf	57
Overige gegevens	
Actuariële verklaring	69
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	71
Bijlagen	
Overzicht belegd vermogen	79
Begrippenlijst	80

Bestuur en organisatie

Bestuur per 31 december 2018

*Namens de directie van
 Huntsman Holland BV*

N. Mol (1958)	voorzitter
P.C. Oostveen (1954)	secretaris
mw M. Aleman (1977)	algemeen bestuurslid (vanaf 7 december 2018)

*Namens de Ondernemingsraad
 van Huntsman Holland BV*

mw C.J. Paak (1965)	algemeen bestuurslid
E. Maliepaard (1957)	algemeen bestuurslid

Namens de gepensioneerden

G.C. Plaisier (1946)	algemeen bestuurslid
----------------------	----------------------

Beleggingscommissie

B. de Jong (1961)	voorzitter
P.C. Oostveen (1954)	secretaris
E. Maliepaard (1957)	
P. Westland (1977)	

Pensioenbureau

P.C. Oostveen (1954)	Manager Pensioenfonds
R. Brand (1960)	Front-office

Verantwoordingsorgaan

J.C.P. Veerman (1946)	voorzitter (vanaf 1 mei 2018)
E. Barents (1947)	voorzitter (tot 1 mei 2018)
W.J. Veenendaal (1943)	secretaris
L.A.C. Thring (1960)	
mw A.C.J. Impens (1951)	

Organisatie

Administratie	AZL N.V., Heerlen
Actuaris	Adviserend: Willis Towers Watson, Rotterdam Certificerend: Willis Towers Watson, Purmerend
Vermogensbeheer	NN Investment Partners (NNIP), Heerlen
Accountants	EY Accountants LLP, Maastricht
Bankiers	Kas Bank NV, Amsterdam ING Bank, Amsterdam

Meerjarenoverzicht

	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009
Aantallen										
Verzekerden										
Deelnemers	299	335	347	371	374	369	387	412	422	433
Gewezen deelnemers	477	496	509	524	559	605	631	667	728	810
Pensioengerechtigden	1.387	1.376	1.393	1.407	1.395	1.411	1.399	1.376	1.312	1.241
	2.163	2.207	2.249	2.302	2.328	2.385	2.417	2.455	2.462	2.484
Financiële gegevens (in duizenden euro)										
Technische voorzieningen voor risico pensioenfondsen										
Pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen	458.680	453.662	468.618	447.376	439.579	378.724	399.646	374.236	343.467	323.405
Prepensioenverplichtingen ¹⁾	28	37	33	8	12	28	94	453	510	924
Technische voorzieningen voor risico deelnemers										
Pensioenverplichtingen voor risico deelnemers	2.427	2.585	2.807	2.877	2.984	2.467	2.328	1.944	1.910	1.692
Reserves										
Algemene reserve	79.244	105.746	73.261	58.200	64.450	59.815	26.406	8.731	30.421	24.019
Dekkingsgraad										
Aanwezige dekkingsgraad	117,2%	123,2%	115,5%	112,9%	114,7%	115,8%	107%	102%	109%	107%
Beleidsdekkingsgraad	123,3%	121,2%	110,9%	114,1%						
Vereiste dekkingsgraad	119,3%	118,9%	118,0%	119,9%	115,7%	118,3%	117,2%	117,8%	117,7%	120,2%
Premiebijdragen	7.576 ²⁾	7.099 ²⁾	6.973 ²⁾	7.854 ²⁾	7.523	7.229	8.492 ³⁾	11.126 ⁴⁾	12.063 ⁵⁾	12.554 ⁵⁾
Uitkeringen	18.840	18.466	18.358	18.210	18.620	19.179	19.572	19.725	18.857	18.223
Beleggingen voor risico pensioenfondsen										
Belegd vermogen (excl. lopende intrest en liquide middelen)	533.687	556.577	537.374	500.056	499.647	434.385	421.371	379.984	370.020	343.925
Beleggingsopbrengsten	-9,962	29.179	48.453	12.217	77.505	25.534	54.732	18.478	33.613	44.749
Rendement op basis van total return	-1,8%	5,6%	9,8%	2,5%	18,1%	6,2%	14,6%	5,2%	9,9%	14,9%

1) Vanaf 2012 wordt hier alleen de voorziening voor ingegaan prepensioenen opgenomen.

2) Dit betreft de feitelijke premie.

3) Inclusief € 1 miljoen extra werkgeverspremie uit hoofde van herstelplan.

4) Inclusief € 4 miljoen extra werkgeverspremie uit hoofde van herstelplan.

5) In 2009 en 2010 € 5 miljoen extra werkgeverspremie uit hoofde van herstelplan.

Bestuursverslag

Fondsspecifieke ontwikkelingen

1. Missie, visie en strategie

Missie

De missie van Pensioenfonds Huntsman is:

Het betalen van nominale pensioenen zoals toegezegd in de pensioenopgave die deelnemers ontvangen en hiermee op pensioenvlak veiligheid, zekerheid en continuïteit bieden aan alle deelnemers en gepensioneerden.

Visie

De ambitie van het bestuur is een betrouwbaar pensioenfonds te zijn. Het bestuur wil zorgdragen voor een goede financiële beheersing en een evenwichtige afweging van de belangen van de betrokkenen nu en in de toekomst.

Vertrouwen van de deelnemers en gepensioneerden in het bestuur dat zijn taak serieus neemt en goed uitvoert, zien wij als een cruciale voorwaarde voor de continuïteit van het pensioenfonds.

Onze ambitie is dan ook om een pensioenfonds te zijn dat zijn betrouwbaarheid laat zien door goede financiële resultaten, transparante communicatie en een kostenbewust beleid.

De uitvoering van de pensioenovereenkomst moet correct en efficiënt gebeuren, en maatschappelijk verantwoord zijn.

Strategie

Om onze visie te bereiken hebben wij een strategie geformuleerd die bestaat uit de volgende punten.

- Ons beleid richt zich op voldoende rendement tegen aanvaardbare risico's. De risicohouding is behoudend, maar om de doelstelling van het pensioenfonds te halen kunnen risico's niet volledig uitgesloten worden. Het bestuur reduceert de kans op tekorten en verhoogt de kans op indexatie van pensioenen door actief risico management.
- Er wordt een verantwoord beleggingsbeleid gevoerd met expliciete aandacht voor afdekking van rente risico's, met behulp van een professionele externe partij en ondersteund door een onafhankelijke beleggingsadviseur.
- Om de kosten beheersbaar te houden hanteren we een kostenefficiënte werkwijze, met een uitbestedingsbeleid waarbij we kritisch zijn op de kwaliteit, kwantiteit en kosten van de uitbestedingspartners.
- Het pensioenfonds wil dicht bij de deelnemers en gepensioneerden staan. Aansprekende en persoonlijke communicatie is daarbij vanzelfsprekend. Ook als het gaat over risico's, rechten en koopkracht van deelnemers en gepensioneerden. Die communicatie is steeds vaker digitaal. Wij vinden het echter ook van groot belang de mogelijkheid te bieden tot een persoonlijk gesprek waarin de deelnemer zijn eigen situatie kan bespreken met een ter zake kundig persoon die de regeling goed kent.
- Het bestuur van het pensioenfonds vindt een goede relatie met de sponsor van groot belang voor het voortbestaan van het fonds en voert daarom regelmatig constructief overleg hierover.
- Om steeds fris en kritisch te kunnen reflecteren werkt het bestuur actief aan een goede relatie en interactie met het verantwoordingsorgaan.
- Het bestuur van het pensioenfonds hanteert de normen voor goed pensioenfondsbestuur.

2. Naleving wet- en regelgeving

Het bestuur is niet bekend met overtredingen van de wet- en regelgeving.

In 2018 zijn aan het pensioenfonds geen dwangsommen of boetes opgelegd. Er zijn door de toezichthouders De Nederlandsche Bank en/of de Stichting Autoriteit Financiële Markten geen aanwijzingen aan het fonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van het fonds gebonden aan toestemming van de toezichthouder.

De code pensioenfondsen wordt nagenoeg geheel nageleefd. Zaken waarvan Pensioenfonds Huntsman van de code afwijkt, zijn:

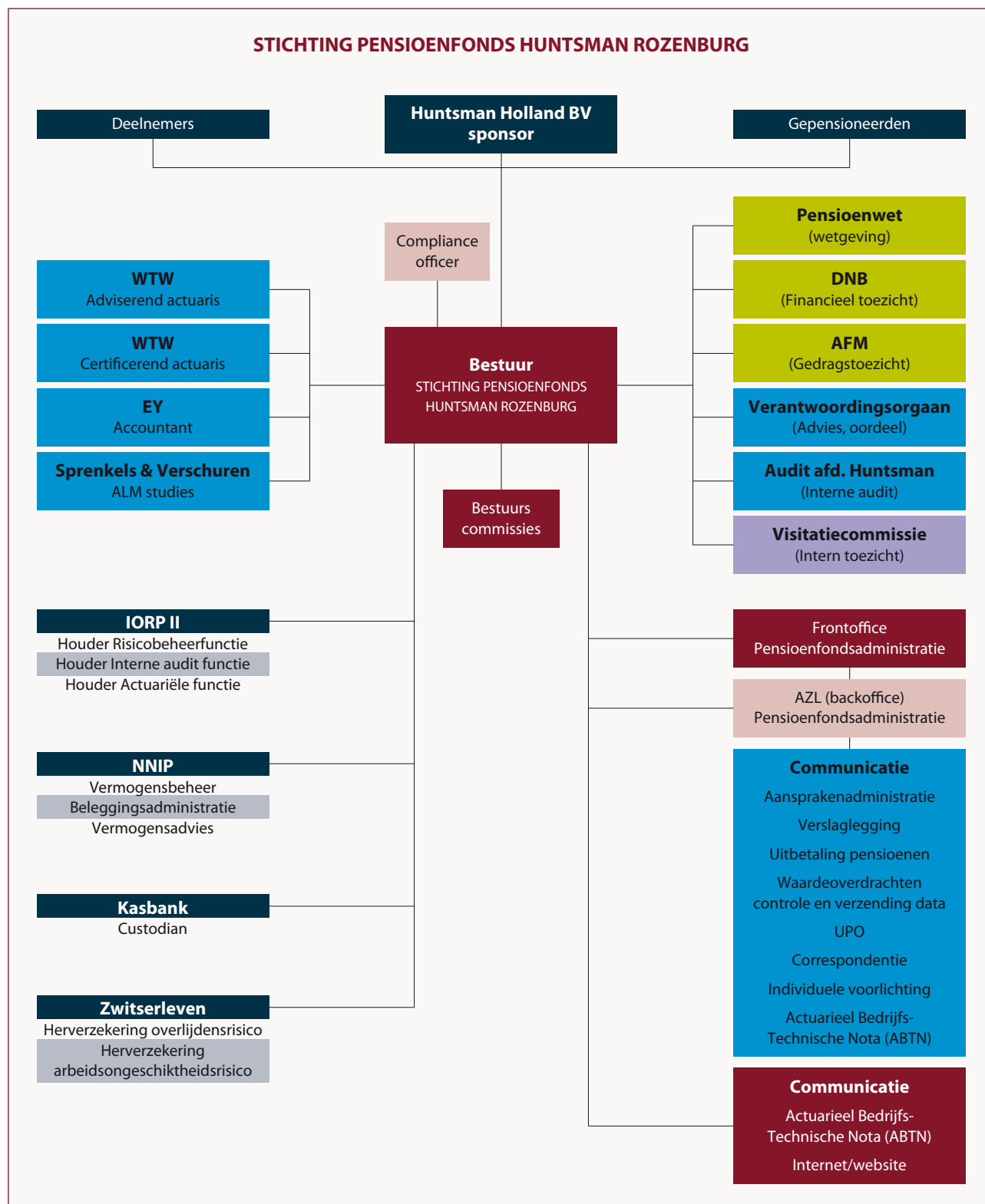
- Er is geen aparte noodprocedure opgesteld, anders dan voor het geval van een crisissituatie. De lijnen tussen bestuursleden en uitvoerders zijn zo kort dat in een noodsituatie direct contact vanzelfsprekend is en snelle besluitvorming kan worden afgestemd.
- Er wordt niet ten minste elke drie jaar gemeten hoe effectief de ingezette communicatiemiddelen zijn.
- De evaluatie van het functioneren van het bestuur gebeurt jaarlijks, maar niet elke twee jaar met een derde partij.
- Het bestuur zorgt voor geschiktheid, complementariteit en continuïteit in het bestuur. Het houdt daarbij rekening met opleiding, achtergrond en persoonlijkheid. Diversiteit is in de samenstelling van het bestuur aanwezig, maar geen doel op zich. Het bestuur bestaat uit twee vrouwen en vier mannen. Het verantwoordingsorgaan bestaat uit een vrouw en drie mannen. Geen van de leden van het bestuur en verantwoordingsorgaan is onder de veertig jaar.

Het bestuur hanteert een gedragscode. Alle leden van het bestuur, beleggingscommissie, verantwoordingsorgaan, pensioenbureau en visitatiecommissie verklaren ieder jaar opnieuw schriftelijk zich te houden aan de gestelde gedragsregels.

Pensioenfonds Huntsman heeft een compliance officer benoemd. De compliance officer is onder meer belast met de controle op de naleving van de gedragscode. Over 2018 heeft de compliance officer geen bijzonderheden geconstateerd.

3. Organisatie

Organogram

Een aantal van de aspecten uit het organogram zullen toegelicht worden.

Bestuur, beleggingscommissie en pensioenbureau

Het bestuur van Stichting Pensioenfonds Huntsman Rozenburg heeft een paritair bestuursmodel en bestaat uit zes (6) personen. Daarvan zijn drie bestuurders van werkgeverszijde, twee (2) van werknemerszijde en één (1) vertegenwoordiger namens de gepensioneerden.

In de bestuursvergadering van 7 december 2018 is mevrouw Aleman benoemd als bestuurslid namens de werkgever. Het bestuur is hiermee weer op de gewenste sterkte.

Binnen de beleggingscommissie hebben zich geen personele wijzigingen voorgedaan.

Binnen het pensioenbureau hebben zich geen personele wijzigingen voorgedaan.

Verantwoordingsorgaan

Het bestuur heeft een verantwoordingsorgaan ingesteld dat voldoet aan de Pensioenwet. De taken en bevoegdheden van dit orgaan evenals de samenstelling, benoeming en werkwijze zijn vastgelegd in de statuten van het fonds en het reglement van het verantwoordingsorgaan. Het verantwoordingsorgaan bestond tot 1 mei 2018 uit vijf personen. Daarvan was één lid namens de werkgever, één lid namens de werknemers en drie leden namens de gepensioneerden.

De heer Barents heeft laten weten zich niet meer verkiesbaar te stellen na afloop van zijn termijn op 1 mei 2018. De heer Barents was lid van het verantwoordingsorgaan vanaf de oprichting en vertegenwoordigde de werkgever. Na overleg tussen de werkgever, het pensioenfondsbestuur en de overige leden van het verantwoordingsorgaan is besloten om de heer Barents niet te laten opvolgen. De heer Veerman heeft de rol van voorzitter op zich genomen vanaf 1 mei 2018.

Voor het oordeel van het verantwoordingsorgaan over het gevoerde beleid in 2018 wordt verwezen naar pagina 31.

Visitatiecommissie

Naar aanleiding van de Wet Versterking Bestuur heeft het bestuur gekozen voor het paritaire bestuursmodel waarbij het Intern Toezicht jaarlijks uitgevoerd wordt door een visitatiecommissie. De visitatiecommissie heeft haar werk uitgevoerd in het vierde kwartaal van 2018 en het eindrapport besproken met het bestuur en het verantwoordingsorgaan in de vergadering van 7 december 2018. Een samenvatting van het visitatierapport vindt u terug op pagina 33 van het jaarverslag.

IORP II

De IORP II wetgeving geldt vanaf januari 2019. Als houder van de actuariële functie is de certificerend actuaris aangewezen. De actuariële functie wordt tevens uitgevoerd door de certificerend actuaris. Als houder van de interne audit functie is mevrouw Paak aangewezen (bestuurslid). De interne audit zal uitgevoerd worden door de audit afdeling van Huntsman. De risicobeheer functie moet nog ingevuld worden.

Uitbestede werkzaamheden

Administratie

Als administrateur voor het pensioenfonds zorgt AZL N.V (hierna: AZL) voor de pensioen- en deelnemersadministratie, de financiële administratie en de jaarverslaglegging.

De beleggingsadministratie vindt plaats bij Nationale Nederlanden Investment Partners (NNIP).

Vermogensbeheer

De vastrentende waardenportefeuille en de zakelijke waarden portefeuille zijn ondergebracht bij NNIP.

KAS Bank is als custodian aangesteld.

Advisering en certificering

In het verslagjaar zijn de adviserende actuariële werkzaamheden uitgevoerd door WillisTowersWatson (WTW) en de adviserende werkzaamheden op het gebied van beleggingen door NNIP.

De controle van de jaarrekening is toevertrouwd aan EY. De actuariële certificering is belegd bij WTW.

4. Fondsdocumenten

In het verslagjaar zijn de volgende fondsdocumenten gewijzigd:

ABTN:

De Actuariële Bedrijfstechnische Nota (ABTN) wordt jaarlijks door het bestuur geactualiseerd. In de bestuursvergadering van 7 december 2018 is de ABTN vastgesteld, waarbij de besluitvorming uit het verslagjaar 2018 is verwerkt. De herziene ABTN inclusief de bijlagen is ingediend bij DNB in december 2018.

Pensioenreglement:

De belangrijkste wijziging in het verslagjaar van het pensioenreglement had betrekking op de aanpassing van de pensioenregeling per 1 januari 2018, waarbij de pensioen richtleeftijd verhoogd werd van 67 naar 68 jaar. In september 2018 heeft het bestuur het reglement aangepast vanwege een betere beschrijving van de einddatum van het arbeidscontract.

Uitvoeringsovereenkomst:

De uitvoeringsovereenkomst is aangepast per 1 januari 2018. De voornaamste wijzigingen betreffen de aanpassing van de pensioenregeling (eindloon naar middelloon, inclusief beschrijving van de indexatie berekening), invoering van de beleidsdekkingsgraad en de aanpassing van de premieberekening (GKDP op basis van 5 jaar in plaats van 10 jaar).

5. Klachten en geschillen

Een deelnemer kan een klacht indienen als deze van mening is dat bij de uitvoering van de pensioenreglementen zijn rechten zijn geschaad, In 2018 zijn geen klachten ingediend.

6. Herstelplan

In 2017 is de beleidsdekkingsgraad gestegen, waardoor eind september 2017 tijdens de herstelperiode het eerste kwartaaleinde was dat de beleidsdekkingsgraad hoger was dan de vereiste dekkingsgraad. Vanaf dat moment was er geen sprake meer van een reservetekort en is het herstelplan beëindigd. Per 31 december 2017 was de beleidsdekkingsgraad hoger dan de vereiste dekkingsgraad. Dit was ook het geval op 31 december 2018, waardoor er voor 2019 geen herstelplan nodig is.

7. Indexatiebeleid en indexatieverlening

Actieve deelnemers:

In de middelloonregeling is afgesproken dat een deel van de indexatie onvoorwaardelijk is in 2019. Hiervoor wordt premie betaald. Er is een gegarandeerde indexatie uitgekeerd van 25% van de Consumenten Prijs Index (CPI) over de periode oktober 2017 - oktober 2018. Het overige deel van de indexatie is voorwaardelijk. Hiervoor heeft het pensioenfonds geen geld gereserveerd en wordt geen premie betaald. De voorwaardelijke indexatie wordt uit beleggingsrendement gefinancierd en kan alleen uitgekeerd worden als het pensioenfonds over voldoende financiële middelen beschikt. Gezien de financiële positie van het pensioenfonds was er in 2019 gelegenheid om het voorwaardelijke deel van de indexatie volledig uit te keren.

Op basis van de financiële positie van het fonds was er per 1 januari 2019 gelegenheid om aan de actieven een indexatie uit te keren van 2,10%. Dit is opgebouwd uit 0,52% onvoorwaardelijke indexatie en 1,58% voorwaardelijke indexatie.

De ontwikkeling van het prijsindexcijfer over oktober 2017 - oktober 2018 bedroeg 2,10%.

Niet-actieve deelnemers:

Het pensioenfonds heeft geen geld gereserveerd of extra premie gevraagd om het pensioen van niet-actieve deelnemers te verhogen. De eventuele indexatie wordt uit beleggingsrendement gefinancierd en kan alleen betaald worden als het pensioenfonds over voldoende financiële middelen beschikt. Daarom is deze indexatie ook voorwaardelijk. Voor de niet-actieven wordt over 2019 een voorwaardelijke indexatie toegezegd op basis van het afgeleide Consumenten Prijs Index (CPI) van oktober 2017 tot oktober 2018. Gezien de financiële positie van het fonds was er per 1 januari 2019 gelegenheid om volledig te indexeren. Per 1 januari 2019 is er aan de niet-actieven 1,68% indexatie uitgekeerd. De ontwikkeling van het afgeleide prijsindexcijfer over oktober 2017 - oktober 2018 bedroeg 1,68%.

8. Communicatie

8a. Informatie over uitgestelde pensioenen

In 2018 hebben deelnemers die een uitgesteld pensioenrecht hebben en van wie het adres is bevestigd door de Basisadministratie Persoonsgegevens en Reisdocumenten (BPR) en mensen die in het buitenland wonen en waarvan het adres bekend is een overzicht over 2017 van hun aanspraken ontvangen.

8b. Uniform Pensioenoverzicht (UPO)

Jaarlijks verzendt AZL voor Stichting Pensioenfonds Huntsman Rozenburg het UPO aan de deelnemers van dit pensioenfonds. De Autoriteit Financiële Markten (AFM) heeft aangegeven dat de UPO's tijdig aan de deelnemers verstrekt dienen te worden. Tijdig is in dit geval voor 1 oktober van elk jaar. In 2018 zijn de UPO's tijdig verstuurd.

8c. Communicatie naar betrokkenen

In 2018 is met de actieven en niet-actieven in het pensioenfonds gecommuniceerd over de ontwikkeling van de financiële positie van het pensioenfonds en de aan hen toe te kennen indexatie per 1 januari 2019. In de Nieuwsbrief voor gepensioneerden van december 2018 is aandacht gegeven aan de ontwikkeling van de stand van de beleidsdekkingsgraad. Tevens is aandacht besteed aan enkele kerncijfers van het pensioenfonds. De samenstelling van bestuur en verantwoordingsorgaan is besproken en uiteraard is gemeld welke indexatie er toegekend is per 1 januari 2019 en hoe deze is berekend. Op de website is middels diverse artikelen aandacht gegeven aan verschillende aspecten van pensioen.

In 2018 heeft de jaarlijkse gepensioneerden dag wederom plaatsgevonden. Alle gepensioneerden en hun eventuele partners worden uitgenodigd om bijeen te komen voor een bijeenkomst waar de oud-collega's elkaar kunnen ontmoeten. Voor het bestuur een uitgelezen kans om te horen van de gepensioneerden wat er leeft en ook om het beleid van het bestuur toe te lichten tijdens de jaarlijkse speech aan de gepensioneerden.

8d. Website

Het bestuur van het pensioenfonds heeft begin 2017 besloten om het Deelnemersportaal zoals ontwikkeld door AZL aan te schaffen en te installeren. Hiermee kunnen de deelnemers in een persoonlijke omgeving (Mijn Pensioencijfers) elektronisch hun persoonlijke pensioeninformatie bekijken en wijzigingen in hun persoonlijke situatie doorgeven. Er wordt ingelogd middels DigiD.

Tevens is de Pensioenschets van AZL aangeschaft. De Pensioenschets is een internettool op onze website die de (verwachte) inkomsten vergelijkt met de (verwachte) uitgaven van een deelnemer. De Pensioenschets geeft de deelnemer op een speelse, laagdrempelige manier inzicht in de gewenste levensstandaard bij pensionering én of deze gewenste levensstandaard wel mogelijk is met de financiële middelen (zoals pensioen en AOW) die dan ter beschikking staan.

9. Toekomstbestendigheid

In 2016 en 2017 is uitgebreid gesproken over de toekomst en toekomstbestendigheid van ons pensioenfonds. De sponsor (Huntsman Holland BV) en het bestuur hebben de voorkeur uitgesproken om als zelfstandig pensioenfonds door te gaan in de

huidige uitvoeringsvorm. In 2018 is overlegd met senior management van Huntsman in Houston over de wenselijkheid van een zelfstandig pensioenfonds voor Huntsman Holland BV. De uitkomst van dit overleg is dat senior Huntsman management uit Houston de wenselijkheid van een zelfstandig pensioenfonds voor Huntsman Holland bevestigt en daar ook de middelen en resources voor beschikbaar wil stellen.

10. Geschiktheid en evaluatie

Het bestuur bespreekt éénmaal in de drie jaar of zoveel vaker als het bestuur daartoe aanleiding ziet het functioneren van ieder bestuurslid afzonderlijk. De evaluatie van een bestuurslid gebeurt in de laatste vergadering binnen zijn of haar zittingsperiode. In een besloten vergadering wordt het functioneren van het betreffende bestuurslid geëvalueerd. In de bestuursvergadering van 19 april 2018 is het functioneren van twee bestuursleden geëvalueerd. De geëvalueerde bestuursleden zijn door de overige bestuursleden als geschikt beoordeeld om te kunnen functioneren in het bestuur.

In het verslagjaar is aandacht besteed aan de opleiding, deskundigheid en geschiktheid van de leden van het bestuur, het verantwoordingsorgaan en het pensioenbureau.

Op 18 en 19 juni 2018 heeft het bestuur samen met de leden van het pensioenbureau en het verantwoordingsorgaan een opleiding gevolgd. Onder leiding van een externe deskundigen is twee dagen gesproken over het risicomanagement.

Met een externe deskundige is uitgebreid gesproken over het risicomanagement van het pensioenfonds en met deskundigen van NN IP is gesproken over 'Risico management van beleggingen'.

Tevens is een groot aantal seminars en voorlichtingsdagen bezocht, met name ter voorbereiding van de invoering van IORP II.

Mevrouw Aleman (destijds kandidaat bestuurder namens de werkgever) heeft in 2017 haar externe opleiding gevolgd. In 2018 heeft zij haar interne opleiding afgerond.

Haar voorgenomen benoeming is in oktober 2018 gemeld aan DNB. In november 2018 heeft DNB ingestemd met haar voorgenomen benoeming. In de bestuursvergadering van 7 december 2018 is mevrouw Aleman benoemd als bestuurslid.

11. Premiebeleid

Voor de berekening van de te betalen premie wordt gebruik gemaakt van de gemiddelde rentetermijnstructuur per einde jaar over de afgelopen vijf (5) jaar.

De aldus berekende gedempte kostendekkende premie voor 2019 bedraagt € 8,0 miljoen, ex ante bepaald. Deze premie is gelijk aan 37,5% van de som van de pensioengevende salarissen. Veruit het grootste deel van deze premie wordt door de werkgever betaald. Een kleine 3% wordt door de werknemers betaald.

De kostendekkende premie (KDP) voor het jaar 2019 is berekend met de door de DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Deze premie is berekend op € 8,5 miljoen, ex ante bepaald.

12. Haalbaarheidstoets

Pensioenfondsen dienen jaarlijks een haalbaarheidstoets uit te voeren die inzicht geeft in de samenhang tussen financiële opzet, het verwachte pensioenresultaat en de risico's die daarbij gelden. Bij de jaarlijkse haalbaarheidstoets wordt vanuit de feitelijke financiële positie van het fonds beoordeeld in hoeverre (nog) voldaan wordt aan de normering die het fonds gekozen heeft bij de laatste aanvangshaalbaarheidstoets. Het betreft hier:

- de ondergrens voor het verwachte pensioenresultaat op fondsniveau én
- de maximale afwijking van het pensioenresultaat in het slechtweersscenario ten opzichte van het verwachte pensioenresultaat.

Bovenstaande grenzen dienen te worden vastgelegd als onderdeel van de risicohouding van Pensioenfonds Huntsman. De grenzen gelden voor het pensioenresultaat op fondsniveau op basis van de uitkomsten van de haalbaarheidstoets over een periode van 60 jaar. Vóór de haalbaarheidstoets heeft Pensioenfonds Huntsman de methodiek voor bepalen van de ondergrenzen voor het pensioenresultaat bepaald. De uitkomsten van de haalbaarheidstoets dienen logischerwijs te voldoen aan deze grenzen. Jaarlijks

wordt gemonitord in hoeverre deze uitkomsten nog aansluiten bij de oorspronkelijk gewekte verwachtingen. Indien de grenzen overschreden worden dan zal het bestuur hierover in overleg moeten treden met de sociale partners, om te bezien of maatregelen genomen dienen te worden.

Pensioenresultaat haalbaarheidstoets 2018	Gedefinieerde ondergrens	Resultaat h-toets	Voldaan?
Vanuit feitelijke dekkinggraad			
Verwachting (mediaan)	92%	98%	Ja
Maximale afwijking slecht weer t.o.v. mediane pensioenresultaat	22%	13%	Ja

Het verwachte pensioenresultaat in de jaarlijkse haalbaarheidstoets is in 2018 iets gestegen (97,9%) ten opzichte van 2017 (96,4%). Uit de uitkomsten blijkt dat Pensioenfonds Huntsman voor wat betreft het pensioenresultaat voldoet aan de gedefinieerde ondergrenzen. De relatieve afwijking (slecht-weerscenario t.o.v. verwachting) is consistent met het gedefinieerde beleid. De resultaten uit de haalbaarheidstoets 2018 overschrijden de vastgestelde grenzen niet. Het bestuur heeft de haalbaarheidstoets op tijd ingediend bij DNB voor de gestelde termijn van 29 juni 2018.

13. Kosten pensioenfonds

Er wordt onderscheid gemaakt in de kosten van de uitvoering en de kosten van het vermogensbeheer.

13a. Uitvoeringskosten

De uitvoeringskosten van het pensioenfonds bedroegen € 847.000. In onderstaande tabel worden de kosten uitgesplitst naar de verschillende functies in het pensioenfonds.

Kosten uitvoering (in € 1.000)

Functie in het fonds	2018	2017
Bestuur en bestuursondersteuning (incl. opleidingen)	252	252
Administratie	348	304
Advies	71	87
Controle en verslaglegging	77	80
Toezicht (DNB+AFM)	33	33
Overig	66	68
Totaal	847	824

Het bedrag voor bestuursondersteuning betreft voor het overgrote deel de vergoeding voor het pensioenbureau, maar bevat ook kosten voor opleiding van bestuur en verantwoordingsorgaan.

De administratiekosten betreffen de vergoedingen voor de deelnemers-, financiële en uitkeringsadministratie. De kosten voor controle en verslaglegging hebben betrekking op de accountantscontrole van het jaarverslag en de actuariële certificering. De kosten voor

adviezen en rapportages over het beleggingsbeleid zijn niet in bovenstaand overzicht opgenomen. Deze worden gerapporteerd als onderdeel van de vermogensbeheerkosten.

Kostenoverzicht

De uitvoeringskosten bedragen € 502 per persoon waarbij de actieve deelnemers en de gepensioneerden meegerekend zijn, maar niet de gewezen deelnemers. In 2017 was dit bedrag € 482. De stijging van de uitvoeringskosten per persoon werd veroorzaakt door een stijging van de kosten en een daling van het aantal deelnemers.

	2018	2017
Pensioenbeheer		
Kosten in euro's per deelnemer	€ 502	€ 482
Vermogensbeheer		
Kosten in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,50%	0,46%
Transactiekosten in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,09%	0,07%

13b. Kosten vermogensbeheer

In onderstaande tabel worden deze kosten uitgesplitst.

Kosten vermogensbeheer (in € 1.000)

Kostensoort	Aandelen	Vastgoed	Vastrentend	Totaal
Beheer	994	222	724	1.940
Transactiekosten	51	186	271	508
Afdekking valutarisico	111	–	–	111
Bewaarloon	11	2	18	31
Fiduciair beheer	72	10	111	193
Totaal	1.239	420	1.124	2.783

De kosten van het bewaarloon en van het fiduciair beheer zijn opgesplitst volgens de assetmix verhouding aandelen, onroerend goed en vastrentend van 37,5%, 5% respectievelijk 57,5%. Het gemiddeld belegd vermogen over 2018 bedraagt € 554.738.000. De kosten van het vermogensbeheer in 2018 bedragen € 2.783.000 Dit is 0,50% van het gemiddeld totaal belegd vermogen. In 2017 was dit percentage 0,46%. Ten opzichte van het verslag over 2017 zijn dit jaar binnen vastgoed wel transactiekosten (€186.000) meegenomen. Dit was over 2017 niet het geval.

Transactiekosten zijn 0,09% van het gemiddeld totaal belegd vermogen. In 2017 was dit percentage 0,07%. Transactiekosten houden verband met de aan- of verkoop van beleggingsfondsen, individuele beleggingstitels en/of derivaten. De stijging werd veroorzaakt doordat dit jaar de transactiekosten van vastgoed mee zijn genomen, terwijl dat in 2017 niet het geval was.

Voor de aan- en verkoop van individuele beleggingstitels en derivaten zijn de transactiekosten op een schattingsmethodiek gebaseerd, omdat deze transactiekosten zijn inbegrepen in de transactieprijs. De bepaling van transactiekosten verschilt per type instrument. Hieronder worden de verschillende schattingsmethodieken in het kort toegelicht:

- Aandelen, Vastrentende waarden en OTC derivaten (FX spots en forwards/Interest Rente Swaps/futures) – In geval van aan- en verkoop van discretionaire aandelen en futures zijn de werkelijk door brokers in rekening gebrachte transactiekosten gerapporteerd. De impliciete kosten worden in overeenstemming met de PRIIPS methodologie berekend.
- Externe managers – In geval van externe mandaten worden de kosten opgevraagd bij de externe manager. Hierbij heeft NNIP expliciet gevraagd voor het aanleveren van data conform de PRIIPS methodologie.

14. Verzekerdenbestand

	Actieve ¹⁾ deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioen- gerechtigden
Stand per 31 december 2017	335	496	1.376
Mutaties door:			
Nieuwe toetredingen			
Ontslag met premievrije aanspraak	-12	12	
Waarde-overdracht		-2	
Ingang pensioen	-21	-18	72
Overlijden		-3	-65
Afkoop		-4	-9
Andere oorzaken	-3	-4	13
Mutaties per saldo	-36	-19	11
Stand per 31 december 2018	299	477	1.387
Specificatie pensioengerechtigden		2018	2017
Ouderdomspensioen		936	942
Nabestaandenpensioen		451	433
Wezenpensioen		0	1
Totaal		1.387	1.376

1) Met betrekking tot de actieve deelnemers zijn 5 deelnemers in 2018 (gedeeltelijk) arbeidsongeschikt. In 2017 betrof dit 3 deelnemers.

Beleggingen

Terugblik 2018

Economie

De Amerikaanse economie groeide in bijna heel 2018 sterk, dankzij eenmalige gunstige effecten van belastingverlagingen van president Trump. Dit stelde de Fed in staat om de rente in 2018 vier keer te verhogen, telkens met 25 basispunten. Op politiek vlak dreigde gedurende heel 2018 een handelsoorlog vooral tussen de VS en China, mede als gevolg van importheffingen van de VS op Chinese goederen. In Europa bleef een sterk groeiherstel uit en voerde vooral de Brexit de boventoon. Een 'No Deal' behoorde aan het eind van het jaar nog steeds tot de mogelijkheden. Op het Europese vasteland namen de politieke spanningen toe door de toename van het populisme in Italië en Frankrijk. De Europese Centrale Bank (ECB) voegde de daad bij het woord en beëindigde zoals eerder aangegeven het beleid van kwantitatieve versoepeling (QE). Gegeven de lage inflatie en de onzekere groeivoorzichten bleven renteverhogingen nog uit.

Financiële markten

De macro en monetaire ontwikkelingen waren in 2018 redelijk conform de consensusverwachtingen en daardoor stonden financiële markten vooral in het teken van sentimenten en politieke risico's. Het grootste deel van het jaar stond vooral het rendement op beleggingen in opkomende landen onder druk (vastrentende waarden en aandelen). Vooral opkomende landen met een tekort op de lopende rekening werden geraakt zoals Turkije, Indonesië en Zuid-Afrika. Hoewel de koersdalingen in sommige opkomende landen ook werden gevoed door politieke spanningen (Turkije), waren deze echter grotendeels sentiment gedreven. In oktober sloeg de stemming op financiële markten door een aantal spanningen ook voor de ontwikkelde landen om. Dit zorgde per saldo voor geheel 2018 voor bijna alle risicovolle beleggingscategorieën voor negatieve rendementen. Spreads op bedrijfsobligaties en op staatsobligaties van opkomende landen namen sterk toe. Naast politieke onzekerheden stegen spreads van obligaties uit opkomende landen ook vanwege dalende grondstoffenprijzen. Alleen veilige staatsobligaties boden in 2018 enig soelaas, want de onzekerheid op de wereldwijde markten dreef beleggers richting veilige categorieën. De 10-jaarsrente op Duitse Bunds daalde in 2018 al met al met 19 basispunten.

Vooruitzichten

Economie

De vooruitzichten voor de economie zijn voor 2019 zeer onzeker. De wereldeconomie staat op een tweesprong. In het gunstige scenario zal de groei afzwakking van de wereldeconomie beperkt blijven en een groeiherstel mogelijk zijn. In het ongunstige scenario zorgen politieke onzekerheden, een terugval in de investeringsgeneigdheid en een Chinese groeivertraging voor een verdere verslechtering van financiële condities en een verder verlies aan vertrouwen.

Financiële markten

De risico's zijn vanaf het vierde kwartaal van 2018 toegenomen. De vraag is of hardnekkige politieke risico's het vertrouwen verder zullen aantasten of dat de economie hiertegen bestand zal blijken te zijn. Ondanks deze onzekerheid is er ook reden voor voorzichtig optimisme. Alle landen hebben baat bij politieke compromissen, centrale banken hebben de normalisatie van hun rentebeleid al uitgesteld en de consumptie wordt nog altijd ondersteund door sterke arbeidsmarkten, historisch hoge niveaus van het vertrouwen (ondanks recente dalingen) en een toenemende loongroei.

Fondsspecifieke ontwikkelingen beleggingen

Strategie

De portefeuille is opgedeeld in een matching portefeuille en een return portefeuille. De matching portefeuille heeft tot doel het nominale renterisico van het pensioenfonds, dat ontstaat als gevolg van de invloed van het verloop van de rente op de nominale verplichtingen, voor 60% af te dekken. Eén en ander om zodoende een stabielere ontwikkeling van de financiële positie van het pensioenfonds te realiseren. Het doel van de return portefeuille is het op lange termijn creëren van additioneel rendement, om het mogelijk te maken de pensioenen (gedeeltelijk) aan te passen aan de ontwikkeling van inflatie.

In 2018 zijn geen wijzigingen aangebracht in de verdeling van de portefeuille over de matching portefeuille (47,5%) en de return portefeuille (52,5%).

De matching portefeuille bestaat uit 10+ Euro staatsobligaties (24%), Duration Matching Fondsen inclusief liquiditeiten (16%) en Euro bedrijfsobligaties (7,5%). De return portefeuille bestaat uit aandelen (37,5%), return vastrentende waarden (10%) en niet beursgenoteerd vastgoed (5%).

In 2018 is besloten om binnen de aandelenportefeuille twee beleggingsfondsen toe te voegen die gebruik maken van een multi factor strategie. In plaats van een focus op één factor (marktwaarde) worden deze strategieën gebaseerd op vier factoren (waardering, kwaliteit, momentum en lage volatiliteit). Naast een bijdrage aan lagere kosten berust deze strategie op de overtuiging dat hierdoor de verhouding tussen verwacht rendement en risico verbetert. Met de introductie van de multi factor fondsen wordt tegelijkertijd de beleggingsportefeuille vereenvoudigd. De nieuwe fondsen komen in de plaats van twee actieve multi manager fondsen (Europa en Noord Amerika), van twee actieve Japanse fondsen en een actieve fondsinvulling van aandelen hoog dividend. Na de implementatie begin 2019 bestaat de aandelenportefeuille ontwikkelde markten uit de twee multi factor beleggingen en passieve beleggingen in de regio's VS, Europa en de Pacific ex Japan.

De norm voor de afdekking van het renterisico op balans niveau bedraagt 60%. Gedurende het hele jaar waren de verschillen met deze norm zeer beperkt. Per ultimo van het verslagjaar bedroeg de afdekking van het renterisico op balans niveau 59,4%, 0,6%-punt lager dan de voornoemde strategische afdekking. Bij het beheer van de matching portefeuille bleef het Bestuur sturen op basis van economische realiteit. Hierdoor blijft de marktwaarde van de verplichtingen op basis van de actuele rente bepalend voor het beheer van deze portefeuille en niet de Ultimate Forward Rate (UFR).

De afdekking van het valutarisico van beleggingen in Amerikaanse dollar, het Britse pond en de Australische dollar van 75% bleef gedurende het verslagjaar ongewijzigd. Het afdekkingspercentage van de Japanse yen werd eveneens gehandhaafd op 50%. In 2019 staat een evaluatie van het afdekkingsbeleid voor valutarisico op het programma.

Het bestuur heeft in de vergadering van 7 december 2018 besloten om een nieuwe ALM studie uit te voeren en is begin 2019 voortvarend gestart met de ALM studie.

Beleggingsresultaten 2018

Door de gedurende het jaar per saldo gedaalde rente bedroeg het resultaat op de matching portefeuille over het 2018 3,3%. Deze toename was vrijwel gelijk aan de procentuele stijging van de nominale verplichtingen, voor zover deze waren afgedekt.

De return portefeuille (inclusief afdekking van het neerwaarts risico van vreemde valuta) heeft over geheel 2018 een rendement behaald van -6,3%, circa 31 basispunten minder dan de door het fonds gehanteerde benchmark. Het negatieve relatieve rendement kwam vooral tot stand door negatieve selectieresultaten bij de beleggingen in return vastrentende waarden (high yield en EMD).

De afdekking van het neerwaarts risico van vreemde valuta had gedurende het gehele verslagjaar een effect van -1,6%-punt op het resultaat van de return portefeuille.

Aan het einde van het verslagjaar was de beleggingsportefeuille als volgt samengesteld:

	Feitelijke weging	Strategische weging
Staatsobligaties 10+	26,0%	24,0%
Bedrijfsobligaties	7,7%	7,5%
Duration Matching Fondsen +Liquiditeiten	15,0%	16,0%
Totaal Matching Portefeuille	48,7%	47,5%
Vastrentende waarden return	9,9%	10,0%
Aandelen	36,1%	37,5%
Niet beursgenoteerd onroerend goed	5,5%	5,0%
Valuta afdekking	-0,2%	0,0%
Totaal Return Portefeuille	51,3%	52,5%

Stembeleid

Met de invoering in 2004 van de Nederlandse Corporate Governance Code is de aandacht voor corporate governance in Nederland sterk toegenomen. Ondernemingen zijn in toenemende mate aandacht gaan besteden aan het onderwerp goed ondernemingsbestuur. Van institutionele beleggers wordt sedertdien in toenemende mate verwacht dat zij zich opstellen als een betrokken aandeelhouder.

Ook het pensioenfonds onderkent het belang van goed bestuur bij de ondernemingen waarin wordt belegd. Het pensioenfonds is van oordeel dat bedrijven met aandacht voor goed ondernemingsbestuur, die bij de bedrijfsvoering de belangen van aandeelhouders en andere relevante stakeholders in ogenschouw nemen, uiteindelijk betere prestaties zullen leveren. Door actief gebruik te maken van het aan de aandelen verbonden stemrecht, kunnen aandeelhouders een positieve invloed uitoefenen op de corporate governance van de betreffende ondernemingen en kunnen zij zich bijvoorbeeld uitspreken over de benoeming van nieuwe bestuurders en commissarissen, het beloningsbeleid van de ondernemingen en over wijzigingen van de statuten.

Aangezien het pensioenfonds geen eigen aandelenportefeuille bezit, maar belegt via beleggingsfondsen, is het fonds juridisch gezien geen eigenaar van de door deze beleggingsfondsen gehouden aandelen. Daarom kan het pensioenfonds geen rechtstreeks stemrecht uitoefenen. Tijdens aandeelhoudersvergaderingen van de ondernemingen waarin het Altis Europe Equity Fund en het Altis Multimanager North America Equity Fund belegt, wordt met ingang van september 2013 het stemrecht uitgeoefend door de beheerder van het fonds. De beheerder baseert zich daarbij op algemeen geaccepteerde corporate governance'best practices' en houdt zoveel mogelijk rekening houden met de lokale wet- en regelgeving van de landen waar de ondernemingen zijn gevestigd.

Tijdens aandeelhoudersvergaderingen van de vastgoedfondsen waarin het pensioenfonds belegt, laat het pensioenfonds zich vertegenwoordigen door de fiduciair beheerder. In bijzondere gevallen zal de fiduciair beheerder vooraf contact opnemen met het fondsbestuur om het stemgedrag af te stemmen.

Verantwoord Beleggen

Het pensioenfonds voldoet aan de door de wetgever gestelde eisen met betrekking tot duurzaamheid.

Daarnaast past het pensioenfonds een "beperkt uitsluitingsbeleid" toe. Dit beleid sluit aan bij het raamwerk dat in 2008 is ontwikkeld door de, door de gezamenlijke Nederlandse Pensioenfondsen in het leven geroepen, Praktische Commissie Verantwoord Beleggen. Het uitsluitingsbeleid is door een tweetal aandelenfondsen geïmplementeerd, een en ander door toepassing van een lijst van uitsluitingen. Van het per ultimo 2018 totaal in aandelen belegde vermogen was de uitsluitingslijst voor 32,6% van toepassing. Eind 2018 stonden voor wat betreft Europa 20 ondernemingen op de uitsluitingslijst, in de Noord Amerika betrof het 34 ondernemingen en in het Verre- en Midden Oosten, alsmede overige landen, 66 ondernemingen. Met de transitie in de aandelenportefeuille naar multi factor strategieën, worden de twee Altis fondsen waar de uitsluitingen op van toepassing zijn echter uit de portefeuille verkocht.

Ondernemingen die worden uitgesloten, voldoen niet aan één of meer uitgangspunten ten aanzien van:

- respect voor de kernrechten van de mens
- het zich niet schuldig maken aan ernstige vormen van kinderarbeid
- het zich onthouden van betrokkenheid bij dwangarbeid
- het zich onthouden van zware vormen van milieuvervuiling
- geen betrokkenheid bij de productie van controversiële wapens die geen onderscheid maken tussen militaire of burgerdoelen
- vrijheid van vakvereniging en collectieve onderhandeling
- geen discriminatie en
- geen betrokkenheid bij corruptie

Risicomanagementbeleid

De risicohouding geeft weer in hoeverre het pensioenfonds bereid is beleggingsrisico's te lopen om de doelstelling van het pensioenfonds te realiseren. Voor de korte termijn komt de risicohouding tot uitdrukking in de stand van het vereist eigen vermogen (zie ook hieronder). Voor de lange termijn komt de risicohouding tot uitdrukking in zogenaamde ondergrenzen die in het kader van de haalbaarheidstoets zijn geformuleerd. Deze ondergrenzen hebben met name betrekking op het te realiseren pensioenresultaat inclusief waardeverastheid.

Het bestuur heeft samen na overleg met het verantwoordingsorgaan, gehoord de werkgever en de vakbonden de risicohouding van het pensioenfonds bepaald. In samenspraak zijn de voorkeuren voor verwachte pensioenresultaten en daarbij horende risico's vastgesteld. Dit is gebeurd aan de hand van een aantal concrete vragen over onderwerpen die voor de verzekerden en de werkgever van belang zijn. Bij ieder onderwerp is nagegaan welke situatie het beste past bij het pensioenfonds. De haalbaarheid van het beleid wordt jaarlijks getoetst met een lange-termijnprognose en met de berekening van het vereist eigen vermogen.

Uit het gevoerde overleg met de sociale partners is vastgesteld dat de risicohouding 'behoudend' is. De risicobereidheid is daarmee als laag te kwalificeren.

In de risicoanalyse zijn acties gedefinieerd op basis waarvan het risicomanagement verder wordt versterkt. De risico's zijn nader gespecificeerd. Het pensioenfonds onderscheidt de volgende risicocategorieën met beheersingsmaatregelen.

Solvabiliteitsrisico

Het belangrijkste risico voor het fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen.

De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd. Indien de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor eventuele indexatie over de opgebouwde aanspraken en ingegane pensioenen. In het uiterste geval

kan het noodzakelijk zijn dat het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen. De gemeten solvabiliteit ultimo 2018 is het VEV berekend op € 88.834, zijnde 19,3% van de totale voorziening pensioenverplichting. De aanwezige dekkingsgraad was op 31 december 2018 lager dan het VEV, maar in de eerste twee maanden van 2019 is de actuele dekkingsgraad weer gestegen boven het VEV.

Het solvabiliteitsrisico bestaat uit de volgende risicocategorieën:

- Renterisico (S1);
- Zakelijke waarden risico (S2);
- Valuta risico (S3);
- Grondstoffenrisico (S4);
- Kredietrisico (S5);
- Verzekeringstechnisch risico (S6);
- Liquiditeitsrisico (S7);
- Concentratierisico (S8);
- Operationeel risico (S9);
- Actief beheer risico (S10).

De eerste 6 genoemde risico's en het actief beheer risico (S10) zijn in de berekening van het vereist vermogen gekwantificeerd op basis van het standaardmodel. Liquiditeitsrisico's, concentratierisico en operationeel risico zijn conform het standaardmodel op 0 gezet.

Hieronder volgt een toelichting per risico. Operationeel risico is een breed begrip en wordt verder uitgesplitst naar diverse risicocategorieën bij "niet financiële risico's".

Alle genoemde bedragen onder S1 t/m S10 gelden per 31 december 2018.

Renterisico (S1)

Een belangrijk risico voor het pensioenfonds is het renterisico. De hoogte van de Voorziening Pensioenverplichtingen (VPV) is mede afhankelijk van de stand van de marktrente. Een lagere marktrente resulteert in een hogere VPV, en daarmee in een lagere dekkingsgraad, en omgekeerd. Bij een rentedaling nemen de bezittingen minder hard toe dan de VPV. De rente wordt bepaald door externe economische ontwikkelingen en het monetair beleid van de Europese Centrale Bank. Het vereist eigen vermogen voor dit risico (S1) is bepaald op € 9.449.000.

Aangezien de toeslagen bij het pensioenfonds uit de beleggingsopbrengsten dienen te komen omvat het beleggingsrisico zowel de kans dat de pensioentoezeggingen slechts deels of in het geheel niet nagekomen kunnen worden (solvabiliteitsrisico) en de kans dat er niet of slechts deels een toeslag kan worden toegekend (toeslagenrisico). Bij de vaststelling van het beleggingsbeleid dient er rekening mee te worden gehouden dat wijzigingen in het beleid tegengestelde effecten kunnen hebben op het toeslagenrisico en het solvabiliteitsrisico. Het minimaliseren van het solvabiliteitsrisico leidt veelal tot een kleinere kans op indexatie, terwijl het maximaliseren van de kans op indexatie veelal leidt tot een verhoging van het solvabiliteitsrisico.

De voordelen van renterisicoafdekking (meer zekerheid) en de nadelen (minder of langdurig laag rendement) zijn door het bestuur zorgvuldig afgewogen. Het beleid is om het renterisico voor 60% af te dekken.

Zakelijke waarden risico (S2)

Door fluctuaties op de financiële markten kan de waarde van de beleggingen dalen en daarmee de dekkingsgraad. Bij een daling van de marktprijzen dalen de bezittingen, wat, bij een gelijkblijvende VPV, een negatief effect heeft op de dekkingsgraad. Marktprijzen worden bepaald door externe economische ontwikkelingen. De beleggingsportefeuille bestaat voor een substantieel deel uit aandelen (beleggingsfondsen). De aandelenbeleggingen zijn wereldwijd gespreid. Het vereist eigen vermogen voor dit risico (S2) is bepaald op € 65.418.000.

Uit de risicoanalyse is naar voren gekomen dat het aandelenrisico een van de grootste risico's is, na toepassing van de beheersingsmaatregelen die het fonds heeft genomen. Het pensioenfonds neemt beleggingsrisico om de deelnemers uitzicht te kunnen blijven geven op een waardevast pensioen en om buffers te kunnen opbouwen voor onvoorziene risico's. Het bestuur maakt een continue afweging tussen een waardevast pensioen en het zekerstellen van de nominale pensioenen. De omvang van het aandelenrisico dient derhalve in verhouding te staan met het renterisico.

Valutarisico (S3)

Door fluctuaties van valuta kan de waarde van de beleggingen dalen en daarmee de dekkingsgraad. In beginsel is dit risico hoog. Het wordt beheerst door de beleggingen in niet-eurolanden te beperken en het valutarisico voor beleggingen in Australië, Amerika, Engeland en Japan voor een belangrijk deel af te dekken. De rentegevoelige beleggingen luiden allemaal in euro's. Het vereist eigen vermogen voor dit risico (S3) bedraagt € 20.181.000.

Grondstoffenrisico (S4)

Fondsen die beleggen in grondstoffen (commodities) lopen het risico dat de waarde van deze beleggingen daalt. Het fonds belegt niet in grondstoffen.

Kredietrisico (S5)

Voor zover dat binnen de grenzen van het beleggingsbeleid past, maakt het fonds gebruik van financiële derivaten voor het afdekken van het renterisico en het valutarisico. Eventuele posities die voortvloeien uit de derivatentransacties moeten passen binnen de beleggingsrestricties die het pensioenfonds overeen is gekomen met de vermogensbeheerder. Derivaten hebben als voornaam risico het kredietrisico (het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen). Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met goed te boek staande partijen, en zoveel mogelijk te werken met onderpand.

Kredietrisico komt ook tot uitdrukking in de rentemarge van kredieten, de zogenaamde creditspread. Dit is het verschil tussen het effectieve rendement op een verzameling kasstromen waarvan de uitkering afhangt van de kredietwaardigheid van tegenpartijen en het rendement op dezelfde verzameling kasstromen als die met volledige zekerheid tot uitkering zouden komen. Door een wijziging van de rentemarge, wijzigt de waarde van de beleggingen. Vooral een verslechterd vooruitzicht van de economische groei in bepaalde landen is oorzaak van kredietrisico. Door de verslechterde kredietwaardigheid van landen (onder AAA) is het risico van de obligatieportefeuille vergroot. Het vereist eigen vermogen voor dit risico (S5) is bepaald op € 24.859.000.

Verzekeringstechnisch risico (S6)

Het verzekeringstechnisch risico manifesteert zich in een verkeerd premie- en reserveringsbeleid, veroorzaakt door onjuiste aannames omtrent de bestandsontwikkeling of gebruik van onrealistische of verouderde grondslagen. Het pensioenfonds zegt onder andere pensioenen toe ingeval van overlijden of arbeidsongeschiktheid (premie vrijstelling). Indien meer pensioen moet worden toegezegd dan verwacht, door meer overlijdens- of arbeidsongeschiktheidsgevallen, dan neemt de VPV toe en daalt de dekkingsgraad. En als de levensverwachting toeneemt, moet het pensioenfonds langer pensioen uitkeren. Het pensioenfonds heeft het overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico door middel van een zogenaamde stoploss-verzekering herverzekerd. Het vereist eigen vermogen voor dit risico (S6) is bepaald op € 13.278.000.

Liquiditeitsrisico (S7)

Indien het fonds niet over voldoende liquide middelen beschikt, kan het niet aan zijn betalingsverplichtingen voldoen. Hierdoor moeten wellicht beleggingen met verlies worden verkocht, wat een negatieve invloed heeft op de dekkingsgraad. Er zijn in het fonds voldoende liquide beleggingen, die onmiddellijk zonder waardeverlies te gelde kunnen worden gemaakt om een eventuele onvoorziene uitstroom van geldmiddelen te financieren. Het vereist eigen vermogen voor dit risico (S7) is derhalve op nul gesteld.

Concentratierisico (S8)

In het verleden is geconstateerd dat het concentratierisico door de spreiding van de beleggingen niet materieel is. De omstandigheden zijn in de tussentijd niet gewijzigd. Het pensioenfonds is niet blootgesteld aan één specifieke risicocategorie. Het vereist eigen vermogen voor dit risico (S8) is derhalve op nul gesteld.

Operationeel risico (S9)

De niet financiële risico's, waarvan het operationele risico het belangrijkste is, worden beheerst door een adequate administratieve organisatie en interne controle, het vier ogen principe, checks and balances en door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de uitvoeringsorganisatie. Het vereist eigen vermogen voor het operationeel risico (S9) is derhalve op nul gesteld.

Actief-beheerrisico (S10)

Actief beheer heeft betrekking op de ruimte die aan de vermogensbeheerder wordt geboden om af te wijken van de strategisch nagestreefde portefeuille. Het pensioenfonds belegt voor een groot deel passief waarbij een vaste index wordt gevolgd, alleen als er toegevoegde waarde wordt verwacht in een bepaalde beleggingscategorie kan gekozen worden voor actief beheer. De tracking error is laag. Het vereist eigen vermogen voor dit risico (S10) bedraagt € 2.881.000.

Diversificatie-effect

De benodigde buffer per risicocategorie is vastgesteld op basis van het afzonderlijke risico. De benodigde buffer voor alle risicocategorieën tezamen (op totaalniveau) is lager dan de som van de benodigde buffers per afzonderlijk risico. Dit komt omdat er bij de vaststelling van het vereist vermogen verondersteld wordt (conform het standaardmodel) dat de risico's onafhankelijk zijn van elkaar met uitzondering van een correlatie tussen de risico's op het gebied van rente (S1), zakelijke waarden (S2) en krediet (S5). Het verschil tussen de benodigde buffer op totaalniveau en de som van de benodigde buffers voor elk van de afzonderlijke risico's is gepresenteerd onder de term diversificatie.

Andere risico's

Inflatierisico

Het bestuur van het fonds heeft de ambitie om de pensioenen jaarlijks te verhogen aan de hand van de loon- of prijsinflatie. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, het beleggingsrendement, inflatie en demografie. De afgelopen jaren heeft het pensioenfonds niet volledig kunnen indexeren. Per 1 januari 2019 is volledig geïndexeerd.

Sponsorrisico

Het pensioenfonds heeft een directe economische en contractuele band met de werkgever als sponsor van het pensioenfonds. Deze afhankelijkheid vertaalt zich in risico's voor het pensioenfonds, de zogenaamde sponsorrisico's. Voorbeelden van sponsorrisico's zijn onder meer: faillissementsrisico, betalingsonmacht van de sponsor veroorzaakt door negatieve ontwikkelingen bij de sponsor, financieringsrisico, beëindiging van de relatie met de sponsor en belangenverstremming tussen het pensioenfonds en de sponsor. Meer specifiek zit het risico in de premie opgenomen bijdrage ter dekking van de uitvoeringskosten.

Omgevingsrisico

Hieronder worden risico's verstaan als gevolg van externe veranderingen. Gedacht kan worden aan veranderingen in de maatschappelijke wens om duurzaam te beleggen.

Uitbestedingsrisico's

Het bestuur heeft onder behoud van zijn verantwoordelijkheden een aantal werkzaamheden structureel uitbesteed. De uitbesteding van werkzaamheden aan een derde partij heeft tot gevolg dat het bestuur geen directe gezagsverhouding heeft met de personen die bij de derde partij feitelijk en dagelijks zijn belast met de uitvoering van die werkzaamheden. Het bestuur heeft voorts geen rechtstreeks

zicht op en voert geen directe controle uit op administratieve processen, zoals uitbetaling van pensioenen, pensioenberekeningen e.d. Het bestuur erkent voorts dat aan de uitbesteding het risico is verbonden van discontinuïteit van de dienstverlening door AZL N.V. en NNIP.

Bij alle uitbestedingsactiviteiten conformeert het fonds zich volledig aan de regelgeving van DNB op het gebied van uitbesteding. Het fonds beschikt voor iedere extern uit te voeren activiteit over een uitbestedingsovereenkomst die voldoet aan het bij of krachtens artikel 34 van de PW bepaalde. In voorkomende gevallen worden met de uitvoerende organisatie nadere afspraken omtrent procedures, processen, informatieverstopping en te leveren diensten vastgelegd in een Service Level Agreement (SLA). In een SLA worden tenminste ook afspraken vastgelegd over de administratieve organisatie, de autorisatie en procuratiessystemen en de interne controle van de uitvoerende organisatie.

Voor wat betreft de uitbestedingsrisico's kan worden opgemerkt dat het bestuur overleg heeft gevoerd met AZL N.V. en NNIP over de dienstverlening inclusief de SLA. Om aan de behoefte van het bestuur aan zekerheid en daarmee aan kwaliteitsgaranties tegemoet te komen, hebben beide partijen ervoor gekozen om gecertificeerd te worden volgens de richtlijnen van ISAE 3402.

Voor de meest relevante processen is een beschrijving van de AO/IB opgesteld, die heeft geleid tot een beschrijving van de beheersingsmaatregelen voor de betreffende processen.

Voorts wordt het bestuur door middel van periodieke rapportages van zowel de uitvoeringsorganisatie alsmede van externe adviseurs in staat gesteld de risico's en fondssituatie goed te monitoren.

IT risico

De informatietechnologie is een belangrijke risicocategorie voor pensioenfondsen. Omdat het merendeel van de fondsen de IT hebben uitbesteed, is dit risico voor een deel tot een uitbestedingsrisico verworven. Dit geldt ook voor Stichting Pensioenfonds Huntsman Rozenburg.

Integriteitsrisico

DNB verstaat hieronder het risico dat de integriteit van het pensioenfonds dan wel het financiële stelsel wordt beïnvloed als gevolg van niet integere, onethische gedragingen van de organisatie, medewerkers dan wel van de leiding, een en ander in het kader van wet- en regelgeving en maatschappelijke en door het fonds opgestelde normen. Bij de beheersing van dit risico kan gedacht worden aan onder meer gedragscodes en procesmatige waarborgen.

Stichting Pensioenfonds Huntsman Rozenburg heeft een gedragscode en een compliancebeleid. Beide zijn een wettelijke verplichting en DNB ziet actief toe op naleving. DNB toetst voorts nieuwe bestuursleden.

Juridische risico's

Een pensioenfonds loopt het risico in rechte aangesproken te worden. Ten einde dit risico te beperken kan het fonds maatregelen treffen. Eén risico is dat het fonds niet voldoet aan wet- en regelgeving. Een ander risico is dat men als fondsbestuurder in persoon kan worden aangesproken. Een derde risico betreft het niet in voldoende mate vorm geven aan consistent beleid, dit maakt het fonds kwetsbaar indien het hierop wordt aangesproken. Een vierde risico betreft het niet of onduidelijk communiceren naar partijen. Een vijfde risico betreft aansprakelijkheid door het niet of niet goed uitvoeren van werkzaamheden door partijen die het fonds heeft ingehuurd.

Met betrekking tot bovengenoemde risico's heeft het bestuur de volgende maatregelen genomen:

- Het fonds heeft een bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering afgesloten.
- Het fonds ziet erop toe dat besluitvorming consistent en goed gedocumenteerd plaatsvindt. Deze documentatie zorgt ervoor dat ook derden de inhoud en werking van dit beleid kunnen volgen.
- Het fonds werkt volgens een communicatieplan. Dit plan bewaakt de wettelijk verplichtte communicatiemomenten. Naast deze vereisten heeft het fonds eigenstandige communicatiedoelstellingen.
- Met alle ingehuurde partijen zijn contractuele afspraken gemaakt. Partijen dienen regelmatig te rapporteren over het wel of niet voldoen aan de gemaakte afspraken. Daar waar mogelijk heeft het pensioenfonds activiteiten gescheiden ondergebracht, waardoor er een mechanisme ontstaat van controle van de ene door de andere partij.

Jaarlijks vinden er controles plaats door de actuaire en de accountant op de technische voorziening respectievelijk de jaarrekening van het fonds. In het algemeen, draagt het bestuur er zorg voor dat zij voldoende kennis en kunde bezit om haar verantwoordelijkheid te kunnen dragen.

Risico's zijn evenwel nooit helemaal uit te sluiten. Door een actief risicomanagement probeert het bestuur de kans op tekorten te verminderen en ervoor te zorgen dat de grootste risico's niet tegelijk kunnen voorkomen. Jaarlijks wordt de risicoanalyse gemonitord om zeker te stellen dat alle risico's op de meest optimale manier worden beheerst.

Samenvatting actuair verslag

Vermogenspositie

In duizendtallen	2018	2017
Aanwezig vermogen ¹⁾	540.379	562.030
Technische voorzieningen	461.135	456.284
Aanwezig vermogen voor risico fonds	537.952	559.445
Technische voorzieningen voor risico fonds	458.708	453.699
Aanwezige dekkingsgraad	117,2%	123,2%
Beleidsdekkingsgraad	123,3%	121,2%
Vereiste dekkingsgraad	119,3%	118,9%
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,0%	104,0%

In totaal zijn de technische voorzieningen voor risico fonds met € 5,009 miljoen toegenomen.

Daarnaast is het vermogen voor risico fonds in het verslagjaar met € 21,493 miljoen gedaald. Het pensioenfonds heeft een negatief resultaat behaald van € 26,502 miljoen. Hierdoor is het eigen vermogen gedaald tot € 79,244 miljoen.

De beleidsdekkingsgraad per 31 december 2018 komt per saldo 2,1%-punt hoger uit.

De kostendekkende en gedempte kostendekkende premie 2018 zijn als volgt samengesteld:

	Kostendekkende premie	Gedempte kostendekkende premie
Actuarieel benodigd	6.316	5.670
Opslag in stand houden vereist vermogen	1.197	1.074
Opslag voor uitvoeringskosten	91	91
Totaal	7.604	6.835

De kostendekkende premie wordt berekend op basis van de rentetermijnstructuur waarop ook de technische voorziening wordt berekend, echter per 1 januari van het boekjaar.

De gedempte kostendekkende premie wordt berekend op basis van de gemiddelde rentetermijnstructuur per 31 december over de afgelopen 5 jaar.

1) *Totaal activa minus kortlopende schulden en overlopende passiva*

De feitelijke premie over 2018 is als volgt samengesteld:

	Feitelijke premie
Actuarieel benodigde koopsom (gedempte kostendeekkende premie)	6.835
Vrijval rekening en risico deelnemers t.b.v. ingegande pensioenen	394
	<hr/>
	7.229
Premie voor opbouw extra vrij vermogen	347
	<hr/>
Totaal	7.576

De over 2018 feitelijke ontvangen premie van 7.576 is inclusief een bedrag van 394 dat betrekking heeft op vrijval rekening en risico deelnemers ten behoeve van ingegane pensioenen.

Het verslag van het bestuur is vastgesteld te Rozenburg d.d. 13 juni 2019

Het Bestuur,

N. Mol

E. Maliepaard

P.C. Oostveen

G.C. Plaisier

mw. C.J. Paak

mw. M. Aleman

Verantwoordingsorgaan

Verslag van het Verantwoordingsorgaan over 2018

Taak en werkwijze

Het is de taak van het Verantwoordingsorgaan (VO) om het door het pensioenfondsbestuur gevoerde beleid te toetsen. Het VO doet dit onder andere door in een gesprek met het pensioenfondsbestuur alle genomen besluiten te behandelen en vast te stellen of deze passen in het geformuleerde beleid. In het bijzonder wordt hierbij nagegaan of het pensioenfondsbestuur bij het nemen van zijn besluiten op evenwichtige wijze rekening heeft gehouden met de belangen van alle betrokken partijen te weten de actieven, de slapers, de pensioengerechtigden en de werkgever. Het Verantwoordingsorgaan kijkt ook naar de beleidsvoornemens voor de toekomst en naar hoe het bestuur denkt om te gaan met toekomstige ontwikkelingen. Het Verantwoordingsorgaan heeft daarnaast een adviserende taak, waarbij het vooral gaat om de essentiële beleidsterreinen voor de belanghebbenden zoals het premie- en communicatiebeleid en over de samenstelling van de Visitatiecommissie.

Het VO kwam in het verslagjaar 2018 zesmaal bijeen, waaronder twee vergaderingen met het pensioenfondsbestuur of een delegatie daarvan. Er vond een gesprek plaats met de Visitatiecommissie en het VO was aanwezig bij de presentatie van het rapport van deze commissie. Voorts volgde het VO gedurende twee dagen samen met het pensioenfondsbestuur een cursus, die met name gericht was op risicomangement. Ook werd daarnaast door enkele VO leden een eendaagse kennistraining gevolgd op het gebied van vermogensbeheer pensioenfondsen.

Bij het opstellen van zijn oordeel heeft het VO gebruik gemaakt van de volgende documenten:

Het concept certificeringsrapport, het concept accountantsrapport en de overzichten van de besluiten die het pensioenfondsbestuur nam in zijn vergaderingen in 2018.

Samenstelling VO

Begin 2018 heeft E. Barents aangegeven zijn lidmaatschap van het VO op te geven.

Het VO wil hem graag bedanken voor zijn deskundige bijdrage en het door hem, op uitstekende wijze, vervulde voorzitterschap gedurende de afgelopen jaren.

De werkgever heeft aangegeven geen gebruik te zullen maken van haar recht tot voordracht van een nieuw werkgeverslid in het VO.

Het VO bestaat derhalve sinds 1 mei 2018 uit vier personen, te weten:

- L Thring namens de actieven;
- W. Veenendaal namens de gepensioneerden;
- A. Impens namens de gepensioneerden;
- J. Veerman namens de gepensioneerden (tevens nieuwe voorzitter).

Bevindingen

Het VO is verheugd dat de resultaten van het fonds zodanig zijn, dat op 1 januari 2019 weer kon worden overgaan tot volledige indexatie. Het VO complimenteert het bestuur met dit resultaat.

Het bestuur heeft besloten de beleggingsportefeuille om te zetten naar een combinatie van passieve beleggingen en een exposure naar multifactor beleggingen en dit vervolgens te spreiden over twee managers. Dit geeft een sterke vereenvoudiging van de portefeuille hetgeen resulteert in een majeure afname van de beheerskosten. Het VO ziet deze en andere acties als een uitstekend voorbeeld van de deskundigheid en alertheid van het pensioenfondsbestuur.

De Visitatiecommissie gaf in haar rapport aan dat de gehanteerde gedempte kostendekkende premiesystematiek inmiddels langjarig leidt tot onderdekking in de afgedragen premie. Het bestuur geeft aan deze wettelijk toegestane systematiek niet te zullen wijzigen. Het VO kent haar overwegingen, maar wil toch aangeven dat dit tekort ook voor het VO een punt van zorg is.

Oordeel

Het Verantwoordingsorgaan is van mening dat, voor zover het dat heeft kunnen beoordelen, het bestuur zijn taken voor 2018 naar behoren heeft uitgevoerd.

Het Verantwoordingsorgaan:

J.Veerman
W.Veenendaal
L.Thring
A.Impens

Reactie van het bestuur

Het bestuur realiseert zich dat de ontvangen premie al een aantal jaren onder het niveau van de kostendekkende premie blijft, maar hecht ook veel waarde aan de bijstortverplichting van de werkgever in een situatie van onderdekking. Omdat de kostendekkende premie van jaar tot jaar grote verschillen kan vertonen, is gekozen voor demping. Door de gekozen systematiek (rekenrente o.b.v. vijfjaarsgemiddelde) blijft de ontvangen premie bij een dalende rente onder het kostendekkende niveau, maar zal deze bij een stijgende rente erbovenuit komen. Momenteel is de ontvangen premie bijna gelijk aan de kostendekkende. De certificerend actuaaris meent dat de financiering goed op orde is bij ons pensioenfonds. Door de lage rentestand is pensioen momenteel heel duur. Het bestuur is van mening dat de pensioenregeling in alle redelijkheid wel betaalbaar moet blijven.

Samenvatting visitatierapport 2018

Deze rapportage bevat de bevindingen van de visitatiecommissie (hierna: VC) naar aanleiding van het onderzoek naar het functioneren van het bestuur van de Stichting Pensioenfonds Huntsman Rozenburg (hierna: het fonds of SPHR) over de periode 1 oktober 2017 tot 1 oktober 2018. De taak van de VC bestaat uit het toezicht houden op het beleid van het bestuur van het fonds, op de algemene gang van zaken in het fonds en het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. De VC volgt bij het uitvoeren van haar rol de toezichtcode van de Vereniging Intern Toezichthouders Pensioensector (hierna: VITP).

Opdracht

Op voorstel van de VC heeft het bestuur de VC de opdracht gegeven om voor deze visitatie, naast de voormelde wettelijke taken, als specifieke onderwerpen aandacht te besteden aan:

- de (implementatie van de) AVG;
- de implementatie van IORP II, in het bijzonder de invulling van de sleutelfuncties.

Functioneren van de governance

De VC heeft vastgesteld dat de organen naar behoren zijn ingericht en functioneren en statutair/organisatorisch verankerd zijn (met uitzondering van de communicatiecommissie). De reglementen zijn op orde. Het bestuursmodel is adequaat voor het fonds.

De benodigde aanpassingen in het bestuursmodel met de voorgestelde invulling van de sleutelfuncties als uitvloeisel van de implementatie van IORP II is adequaat en praktisch, en sluit aan bij de aanwezige deskundigheden. Het laat zich goed inpassen binnen het huidige bestuursmodel. Wel moet men attent zijn op het extra tijdsbeslag en grotere bestuurlijke druk. Ook verdient aandacht dat wanneer bestuurders sleutelfunctiehouders zijn er een rapportageverplichting ontstaat naar het intern toezicht.

Uiteraard zal ook de ABTN hierop aangepast moeten worden, met inbegrip van een organogram met alle (sleutel)functies, functiehouders, hun bevoegdheden en taken en de onderlinge rapportage- en escalatielijnen.

AANBEVELINGEN

- Monitor zeker het eerste jaar de beschikbare en bestede extra tijd van de sleutelfunctionarissen.
- Besteed bijzondere aandacht aan de rapportage- en escalatielijnen.

Functioneren van het bestuur

De VC is van oordeel dat het bestuur goed functioneert. Het bestuur komt regelmatig bijeen, in de vergadering komen de relevante onderwerpen tijdig aan de orde. De vergaderingstukken zijn goed voorbereid, duidelijk en voor zover de VC kan overzien tijdig beschikbaar. De opkomst tijdens de vergaderingen is goed en uit de gesprekken blijkt de VC dat alle bestuursleden voldoende deel nemen aan de discussies in de bestuursvergaderingen. Ook is zichtbaar dat eenieder een voldoende deskundige inbreng heeft, die strookt met de scores in het deskundigheidsplan.

Op zich is de continuïteit in het bestuur gewaarborgd, maar er dient tijdig voorzien te worden in het invullen van de drie functies die Peter Oostveen vervult (bestuurder, lid beleggingscommissie en manager bestuursbureau).

AANBEVELINGEN

De VC beveelt aan:

- In de notulen van de bestuursvergaderingen een betere weergave van de gevoerde discussie en de belangenafweging op te nemen (herhaling uit vorige visitatie).
- Een Jaar(beleids)plan op te stellen met beleidsvoornemens en doelstellingen.
- Tijdig stil te staan bij de opvolging van Peter Oostveen.

Beleid van het bestuur

De VC is van oordeel dat het beleid goed op orde is. De vastlegging van de missie, visie, strategie, risicohouding en het beleid is in de abtn goed leesbaar en in grote lijnen beschreven. De (te) doorlopen jaarlijkse beleggingscyclus is nog niet in voldoende detail beschreven. Ook een overzicht met de taken en verantwoordelijkheden van de diverse partijen betrokken bij het vermogensbeheer ontbreekt. De VC heeft deze punten ook in haar vorige rapport naar voren gebracht.

AANBEVELINGEN

De VC beveelt het bestuur aan:

- Omschrijf alsnog de belangenafweging die gepaard gaat met het verhogen van de pensioenleeftijd naar 68 jaar.
- Houd een vinger aan de pols met betrekking tot de toekomstbestendigheid van dit (gesloten) fonds.
- In (de bijlage van) de abtn de beleggingscyclus van het fonds die wordt doorlopen met NN IP op te nemen.
- In (de bijlage van) de abtn een overzicht met de taken en verantwoordelijkheden van de interne en externe partijen die betrokken zijn bij het vermogensbeheer op te nemen.
- Per beleggingsfonds/-mandaat een factsheet te (laten) maken met onder andere het beleggingsuniversum, beleggingsrichtlijnen en de beheerkosten.

Algemene gang van zaken in het fonds

De VC is van oordeel dat het bestuur voldoende 'in control' is en voldoende countervailing power heeft ten aanzien van de externe partijen. De abtn is, inclusief alle bijlagen, up-to-date maar behoeft op het terrein van de uitbesteding enige uitbreiding. De bestuursondersteuning is op orde en de uitbestedingsrelaties zijn goed geregeld en worden voldoende gemonitord door het bestuur.

AANBEVELING

De VC beveelt aan:

- De periodieke monitoring en evaluatie in het kader van het uitbestedingsbeleid concreter te omschrijven.

Adequate risicobeheersing

De VC heeft vastgesteld dat de risicohouding voor de lange termijn door het bestuur is uitgewerkt en jaarlijks wordt bezien met behulp van de haalbaarheidstoets. De risicohouding voor de korte termijn (bandbreedte voor VEV) is niet expliciet uitgewerkt. Het bestuur heeft de 'three lines of defence' niet expliciet vastgelegd maar past het 'three lines of defence principe' wel impliciet toe. Het besluit van SPHR inzake de invulling van de sleutelposities in het kader van IORP II dient hierin te worden meegenomen. Dit lijkt binnen de gestelde termijnen te lukken.

AANBEVELING

De VC beveelt het bestuur aan:

- In de abtn, bijvoorbeeld met behulp van een matrix, de 'three lines of defence' voor de diverse activiteiten zichtbaar in kaart te brengen rekening houdend met de invulling van de sleutelfuncties (IORP II).

Evenwichtige belangenafweging

De VC is van oordeel dat het fonds voldoende aandacht besteedt aan de evenwichtigheid van haar beleid over alle deelgroepen van belanghebbenden. Evengoed denkt de VC dat er geleund wordt op een toekomst die alleszins onzeker is. De VC mist een toegankelijke communicatie met betrekking tot de motiveringen van het bestuur op dit aspect.

AANBEVELINGEN

De VC beveelt het bestuur aan:

- Om intern nog eens te discussiëren over de evenwichtigheid van het premiebeleid.
- Om extern de evenwichtigheid goed uit te leggen.

Communicatie

De VC heeft vastgesteld dat de communicatie veel aandacht van het bestuur heeft en dat de follow up daarvan door het bestuursbureau uitstekend is; zij is dan ook van oordeel dat de communicatie goed op orde is. Een permanente communicatiecommissie als apart fondsorgaan lijkt daarom niet nodig. Wel zou overwogen kunnen worden voor ieder jaar een communicatieplan als apart beleidsdocument op te stellen.

Ook zou periodiek de effectiviteit van de communicatie onderzocht moeten worden (norm 26 Code Pf).

Het is niet consistent met de overigens aanwezige transparantie dat geen onderzoek naar de risicobereidheid is gedaan onder de deelnemers zelf. Los daarvan kan dit nuttige informatie voor het bestuur opleveren.

De implementatie van de AVG is naar behoren verlopen, echter de privacyverklaring is onvoldoende zichtbaar op de website.

AANBEVELINGEN

- Doe periodiek een meting over de effectiviteit van de communicatie (cf. norm 26 Code Pf.)
- Zorg dat de privacyverklaring duidelijk en opvallend op de website wordt geplaatst.
- Overweeg om een volgende keer een onderzoek naar de risicobereidheid onder de deelnemers zelf te doen.

Naleving Code Pensioenfondsen

Het bestuur spant zich in de Code Pensioenfondsen volledig toe te passen. Afwijkingen van de Code Pensioenfondsen worden naar het oordeel van de VC voldoende beargumenteerd, met uitzondering van het meten van de effectiviteit van de ingezette communicatiemiddelen.

AANBEVELING

- Motiveer waarom niet iedere drie jaar de effectiviteit van de ingezette communicatiemiddelen wordt gemeten.

Cultuur en gedrag

De VC is op grond van de uitkomsten van de zelfevaluatie en de gevoerde gesprekken van oordeel dat bestuursleden op een respectvolle wijze met elkaar omgaan en het bestuur als team goed functioneert. Het bestuur is voldoende autonoom. Het bestuur heeft in april 2017 zelf vastgesteld dat de onderlinge communicatie beter en opener kan. Dat had in 2018 dan ook getoetst moeten worden, maar dat is niet zichtbaar gebeurd.

Opvolging eerdere aanbevelingen VC

Het bestuur heeft op een na alle aanbevelingen overgenomen maar niet alle aanbevelingen zijn volgens de VC ook in de praktijk geïmplementeerd. Expliciete verantwoording over eerdere aanbevelingen in bestuursverslag en naar VO is niet aangetroffen. De VC acht dit onvoldoende.

AANBEVELING

- Neem in het bestuursverslag op wat met (eerdere) aanbevelingen is gedaan (comply or explain) en documenteer de verantwoording daarover aan het VO beter.

De visitatiecommissie:

Mr. P.J.M. Akkermans (voorzitter)

dhr. A.J.M. Jansen AAG

dhr. L.A. Leo MBA, CEFA

7 december 2018

Jaarrekening

Balans per 31 december

(na resultaatverdeling; in duizenden euro)

Activa	2018	2017
Beleggingen voor risico pensioenfondsen [1]		
Onroerende zaken	29.726	28.515
Zakelijke waarden	194.017	223.397
Vastrentende waarden	304.450	300.504
Derivaten	370	633
Overige beleggingen	6.611	3.757
	535.174	556.806
Beleggingen voor risico deelnemers [2]		
Zakelijke waarden	870	1.022
Vastrentende waarden	1.356	1.385
Overige beleggingen	201	178
	2.427	2.585
Vorderingen en overlopende activa [3]		
Lopende intrest en nog te ontvangen dividend	2.627	2.576
Overige vorderingen	1.847	1.074
	4.474	3.650
Liquide middelen [4]	463	403
	542.538	563.444

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2018	2017
Stichtingskapitaal [5]	1	1
Algemene reserve [6]	79.243	105.745
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [7]	458.708	453.699
Voorziening pensioenverplichtingen voor rekening en risico deelnemers [8]	2.427	2.585
Kortlopende schulden en overlopende passiva [9]	2.159	1.414
	542.538	563.444

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2018	2017
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen [10]		
Directe beleggingsopbrengsten	6.309	8.856
Indirecte beleggingsopbrengsten	-15.944	20.791
Kosten van vermogensbeheer	-327	-468
	-9.962	29.179
Beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers [11]	-28	48
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers [12]	8.073	7.280
Onttrekking beleggingen voor risico deelnemers t.b.v. inkoop rechten [13]	-130	-270
Saldo van overdrachten van rechten [14]		
Overgenomen pensioenverplichtingen	164	67
Overgedragen pensioenverplichtingen	-33	0
	131	67
Pensioenuitkeringen [15]	-18.840	-18.466
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen		
Pensioenopbouw	-5.170	-5.753
Indexering en overige toeslagen	-8.036	-5.100
Benodigde intrest	1.164	1.002
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	19.647	19.206
Wijziging marktrente	-16.409	4.872
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-353	-309
Verhoging pensioenleeftijd 68	-8	0
Wijziging overlevingstafel en ervaringssterfte	2.264	0
Wijziging reservering niet-opgevraagd pensioen	32	283
Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen	1.860	751
	-5.009	14.952

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2018	2017
Mutatie voorziening voor risico deelnemers [16]		
Pensioenspaarkapitalen	158	222
Herverzekering [17]		
Premies herverzekering	-48	-55
Uitkeringen uit herverzekering	0	351
	-48	296
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [18]	-847	-824
Saldo van baten en lasten	-26.502	32.484
Bestemming van het saldo		
Algemene reserve	-26.502	32.484

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2018	2017
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Bijdragen van werkgevers en werknemers	7.182	7.099
Wegens overgenomen pensioenverplichtingen	373	81
	7.555	7.180
Uitgaven		
Pensioenen en afkopen	-18.832	-18.475
Wegens overgedragen pensioenverplichtingen	-33	0
Premies herverzekering	-60	-55
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-1.017	-835
	-19.942	-19.365
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	6.259	10.408
Verkopen en aflossingen beleggingen	39.755	142.229
Overige	0	290
	46.014	152.927
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-32.809	-140.642
Kosten van vermogensbeheer	-593	-209
Overige	-165	0
	-33.567	-140.851
Mutatie geldmiddelen	60	-109
Saldo geldmiddelen 1 januari	403	512
Saldo geldmiddelen 31 december	463	403

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Toepassing richtlijnen voor de jaarverslaggeving

Stichting Pensioenfonds Huntsman Rozenburg heeft bij de samenstelling van dit jaarverslag de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving en BW2 Titel 9 toegepast. Alsmede de richtlijnen voor jaarverslaggeving (RJ), waarvan in het bijzonder RJ610.

Waardering

Algemene grondslagen

Alle activa en passiva zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde, tenzij hierna een andere waarderingsgrondslag wordt vermeld. Voor kortlopende vorderingen en schulden wordt de nominale waarde geacht een redelijke benadering te zijn van de reële waarde.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta's worden omgerekend naar euro tegen de reële koers per balansdatum. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum.

Beleggingen

De beleggingswaarde voor risico pensioenfonds wordt vastgesteld op transactiedatum. Participaties in beleggingsinstellingen ten behoeve van de pensioenkapitaalrekeningen worden gewaardeerd tegen de beurswaarde per 31 december van het verslagjaar. Deze beleggingen worden aangehouden voor rekening en risico van de deelnemer, hetgeen weerspiegeld wordt in de Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers (Pensioensparen).

Onroerende zaken

De ter beurze genoteerde aandelen in vastgoedbeleggingsfondsen worden gewaardeerd tegen de beurswaarde ultimo boekjaar. De niet ter beurze genoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Zakelijke waarden

De ter beurze genoteerde aandelen worden gewaardeerd tegen de beurswaarde ultimo boekjaar. De niet ter beurze genoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Vastrentende waarden

De ter beurze genoteerde obligaties worden gewaardeerd tegen de beurswaarde ultimo boekjaar. De niet ter beurze genoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Derivaten

Beleggingen in beursgenoteerde derivaten worden gewaardeerd tegen de op 31 december bekende marktprijzen. Beleggingen welke onderhands zijn gekocht, waarvoor geen directe marktwaardering beschikbaar is, worden gewaardeerd op basis van actuele marktparameters. Bij de berekening van de waarde van swaps wordt de Eonia curve toegepast. RJ 610 schrijft voor dat derivaten met een negatieve waarde op de passiva zijde van de balans moeten worden weergegeven.

Algemene reserve

Het jaarlijkse resultaat volgens de rekening van baten en lasten wordt toegevoegd aan de algemene reserve.

Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening pensioenverplichtingen is gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuariële berekening van de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2018 is gebaseerd op de door DNB beschikbaar gestelde rentetermijnstructuur. De voorziening pensioenverplichting is berekend op basis van de Prognosetafel AG2018. Er wordt rekening gehouden met het verschil in overlevingskansen tussen de werkende en de totale bevolking door toepassing van de fondsspecifieke ervaringssterfte dat vastgesteld is met behulp van het Willis Towers Watson Ervaringssterftemodel 2018. Dit is een leeftijdsafhankelijke vermenigvuldigingsfactor waarmee de overlevingskansen worden aangepast.

Er wordt tot de pensioendatum gerekend met het onbepaalde partnersysteem en een partnerfrequentie van 100%. Er wordt een leeftijdsverschil van drie jaar tussen man en vrouw verondersteld. Met toekomstige toe- en uitredingen is geen rekening gehouden. Voor de dekking van de uitvoeringskosten is een kostenvoorziening ter grootte van 4% van de voorziening pensioenverplichtingen opgenomen. Een deel van de uitvoeringskosten wordt gedekt door premiebijdragen. Beleggingskosten en overige beleggingsbeheerskosten worden gedekt uit de beleggingsopbrengsten.

De rentetoevoeging in het verslagjaar is gebaseerd op éénjaarsrente uit de DNB-rentetermijnstructuur primo van het boekjaar en bedraagt 0,260% negatief. Hierdoor is een bedrag van € 1,164 miljoen (2017: € 1,002 miljoen) onttrokken aan de voorziening pensioenverplichting voor risico fonds.

De voorziening pensioenverplichtingen voor (gedeeltelijk) arbeidsongeschikte deelnemers is vastgesteld als de contante waarde van de bereikbare pensioenaanspraken. De toekomstige schadelast voor zieke deelnemers op de balansdatum die naar verwachting arbeidsongeschikt zullen worden verklaard, is gelijk gesteld aan tweemaal de opslag voor premievrijstelling in de verwachte zuivere kostendekkende premie van 2019 en bedraagt € 0,670 miljoen per ultimo 2018.

De modified duration van de pensioenverplichtingen bedraagt 15,5 (2017: 15,2).

Schattingswijziging

In 2018 heeft de Commissie Overlevingstafels van het AG een nieuwe prognosetafel gepubliceerd, zijnde de Prognosetafel AG2018, en heeft het fonds besloten over te gaan op deze nieuwe overlevingstafel, en de ervaringssterfte aan te passen. Dit is in 2018 verantwoord als een schattingswijziging.

Ultimo 2018 is de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds verlaagd met € 2.264k als gevolg van deze schattingswijziging.

Het effect van deze schattingswijziging op de technische voorziening ad € 2.264k in 2018 is als mutatie in het resultaat verwerkt.

Premie

De kostendekkende premie (KDP) is berekend met de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur, echter per 1 januari van het boekjaar. De gedempte kostendekkende premie wordt, conform de ABTN, berekend op basis van de gemiddelde rentetermijnstructuur per 31 december over de afgelopen 5 jaar. De samenstelling van de premie is als volgt: actuariële benodigde koopsom, solvabiliteitsopslag en opslag voor uitvoeringskosten. Voor de beide premies geldt dat de opslag voor het VEV (solvabiliteitsopslag) gelijk is aan het VEV per 31 december van het voorgaand boekjaar en de opslag voor uitvoeringskosten de kosten betreft in het verslagjaar waarvoor niet binnen de TV wordt gereserveerd.

Indexatie

Het indexatiebeleid voor het fonds bestaat voor actieve deelnemers uit een onvoorwaardelijk deel en een voorwaardelijk deel. Voor inactieve deelnemers geldt een voorwaardelijk indexatiebeleid. Voor het onvoorwaardelijk deel wordt jaarlijks een premie ontvangen. Het voorwaardelijk deel voor zowel actieven als inactieven wordt alleen verleend als de beleidsdekkingsgraad hoger is dan 110% en deze toekomstbestendig kan worden verleend conform hetgeen hieromtrent bepaald is in wet- en regelgeving.

Herverzekering

Het fonds heeft risico's ondergebracht bij een herverzekeringsmaatschappij. Het gaat dan om de risico's van overlijden en arbeidsongeschiktheid (het premievrijstellingsrisico en het loonvorderingsrisico).

Beide risico's zijn op stop-lossbasis verzekerd bij Zwitserleven. Met een stop-lossverzekering wordt de totale schade in enig jaar beperkt.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Resultaatbepaling

Algemeen

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan:

- rente;
- dividend;
- soortgelijke opbrengsten.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder indirecte beleggingsopbrengsten worden de volgende resultaten opgenomen:

- gerealiseerde en niet-gerealiseerde koersverschillen van aandelen, aandelen vastgoedmaatschappijen en obligaties;
- valutaverschillen inzake deposito's en bankrekeningen in buitenlandse valuta en valutatermijntransaties.

Kosten vermogensbeheer

Onder de kosten vermogensbeheer worden de administratiekosten opgenomen die verband houden met het beheer van de beleggingen.

Bestemming van het saldo

Het resultaat ultimo boekjaar wordt toegevoegd aan de algemene reserve.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld via de directe methode.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben geen gebeurtenissen na balansdatum plaatsgevonden, die een financiële impact hebben op het verslagjaar.

Financiering

De kostendekkende premie (KDP) is berekend met de door de DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De in het jaarverslag vermelde KDP bedraagt € 7,604 miljoen.

Ter bepaling van de in de ABTN beschreven gedempte kostendekkende premie is gebruik gemaakt van de gemiddelde rentetermijnstructuur per 31 december over de afgelopen 5 jaar. De aldus berekende gedempte kostendekkende premie bedraagt € 6,835 miljoen. De feitelijke premie is vastgesteld in de uitvoeringsovereenkomst tussen het pensioenfonds en de sponsor. De feitelijke premie is gelijk aan 33,3% van de som van de pensioengevende salarissen.

De over 2018 feitelijke ontvangen premie van € 7,576 miljoen is inclusief een bedrag van € 0,394 miljoen dat betrekking heeft op vrijval rekening en risico deelnemers ten behoeve van ingegane pensioenen. De feitelijke premie bedraagt € 0,347 miljoen meer dan de gedempte kostendekkende premie.

Resultaatbestemming

Resultaatverdeling

Het bestuur heeft besloten het resultaat over het boekjaar 2018 als volgt te verdelen:

	2018
Algemene reserve	-26.502

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa

[1] Beleggingen voor risico pensioenfondsen

Categorie	Stand ultimo 2017	Aankopen/ Verstrek- kingen	Verkopen/ aflossingen	Gerealiseerde koers- verschillen	Niet- gerealiseerde koers- verschillen	Stand ultimo 2018
Onroerende zaken						
Niet-beursgenoteerde aandelen vastgoedmaatschappijen	28.515	0	-786	-45	2.042	29.726
Zakelijke waarden						
Beleggingsfondsen in aandelen	223.397	41	-14.650	416	-15.187	194.017
Vastrentende waarden						
Niet-beursgenoteerde vast- rentende beleggingsfondsen	168.099	7.802	-8.300	-20	-84	167.497
Beursgenoteerde Staatsobligaties	132.405	3.995	-1.464	-24	2.041	136.953
	300.504	11.797	-9.764	-44	1.957	304.450
Derivaten						
Valutatermijncontracten	404	3.521 ¹⁾	0 ¹⁾	-3.521	-1.521	-1.117
	404	3.521	0	-3.521	-1.521	-1.117
Overige beleggingen						
Geldmarktfondsen	3.757	17.450	-14.555	-24	-17	6.611
Totaal belegd vermogen ¹⁾	556.577	32.809	-39.755	-3.218	-12.726	533.687
Waarvan gepresenteerd aan de passiva zijde	229					1.487
Belegd vermogen activa zijde	556.806					535.174

1) Exclusief intrest en liquide middelen.

Aansluiting beleggingen tussen de jaarrekening en de Risicoparagraaf o.b.v. Look Through:

	Stand ultimo 2018	Liquide middelen	Overlopende intrest	Te vorderen dividend- belasting	Toepassen Look Through	Stand ultimo 2018 conform risico- paragraaf	Stand ultimo 2017 conform risico- paragraaf
Onroerende zaken	29.726				2.862	32.588	28.427
Zakelijke waarden	194.017			214	-3.630	190.601	223.051
Vastrentende waarden	304.450		2.627		4.088	311.165	261.001
Derivaten	-1.117				1.391	274	432
Overige beleggingen	6.611	313			-4.711	2.213	46.456
	533.687	313	2.627	214	0	536.841	559.367

Methodiek bepaling marktwaarde

In onderstaande tabel is aangegeven op welke manier de marktwaarden zijn afgeleid.

	Directe markt- notering	Intrinsieke waarde	NCW berekening	Stand ultimo 2018	Stand ultimo 2017
Vastgoedbeleggingen	0	29.726	0	29.726	28.515
Aandelen	59.034	134.983	0	194.017	223.397
Vastrentende waarden	174.203	130.247	0	304.450	300.504
Derivaten	0	0	-1.117	-1.117	404
Overige beleggingen	6.611	0	0	6.611	3.757
Totaal belegd vermogen	239.848	294.956	-1.117	533.687	556.577

[2] Beleggingen voor risico deelnemers

Categorie	Stand ultimo 2017	Aankopen/Verstrekingen	Verkopen aflossingen	Vermogensresultaat	Stand ultimo 2018
Zakelijke waarden					
Aandelen	1.022	29	-130	-51	870
Vastrentende waarden					
Obligaties	1.385	98	-150	23	1.356
Overige beleggingen					
Liquiditeiten	178	281	-258	0	201
Totaal belegd vermogen	2.585	408	-538	-28	2.427

[3] Vorderingen en overlopende activa

	2018	2017
Lopende intrest en nog te ontvangen dividend		
Vastrentende waarden	2.627	2.576
	2.627	2.576
Overige vorderingen		
Dividendbelasting	214	51
Spaarrekening voormalige prepensioenregeling	165	164
Premies	996	499
Uitkeringen	0	9
Verzekeringsmaatschappijen	363	351
Restitutiekosten vermogensbeheer	109	0
	1.847	1.074
Totaal vorderingen en overlopende activa	4.474	3.650

Alle vorderingen en overlopende activa hebben een looptijd van korter dan één jaar.

	2018	2017
[4] Liquide middelen		
Depotbank	313	163
ING bank N.V.	150	240
	463	403
De liquide middelen staan ter vrije beschikking van het fonds.		
Passiva		
[5] Stichtingskapitaal	1	1
[6] Algemene reserve		
Stand 1 januari	105.745	73.261
Besteding van het saldo van baten en lasten	-26.502	32.484
Stand per 31 december	79.243	105.745
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,0%	104,0%
Strategisch vereiste dekkingsgraad	119,3%	118,9%
Aanwezige dekkingsgraad	117,2%	123,2%
Beleidsdekkingsgraad	123,3%	121,2%
De dekkingsgraad is vastgesteld als het totaal eigen vermogen plus de totale technische voorzieningen gedeeld door de totale technische voorzieningen.		
De berekening is als volgt: $(79.244 + 458.708 + 2.427) / (458.708 + 2.427) \times 100\% = 117,2\%$.		
Per 31 december 2018 is de dekkingsgraad 117,2% van de totale Technische Voorziening.		

	2018	2017
[7] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
Stand per 1 januari	453.699	468.651
Premies	5.170	5.753
Benodigde intrest	-1.164	-1.002
Overgenomen pensioenverplichtingen	392	309
Uitkeringen eigen rekening	-18.891	-18.467
Vrijgevallen voor excassokosten	-756	-739
Overgedragen pensioenverplichtingen	-39	0
Technisch resultaat	-1.860	-751
Wijziging regeling	8	0
Wijziging grondslagen	-2.264	0
Wijziging marktrente	16.409	-4.872
Indexatie	8.036	5.100
Wijziging reservering niet-opgevraagd pensioen	-32	-283
Stand per 31 december	458.708	453.699
De technische voorzieningen zijn als volgt opgebouwd:		
– Actieve- en arbeidsongeschikte deelnemers (pensioen)	140.136	138.871
– Gewezen deelnemers (pensioen)	43.157	41.597
– Pensioengerechtigden (pensioen)	273.786	270.221
– Pensioengerechtigden (prepensioen)	28	37
– Niet opgevraagd	931	2.383
– Overige TV toekomstig AO risico	670	590
Stand voorziening per 31 december	458.708	453.699
[8] Voorziening pensioenverplichtingen voor rekening en risico deelnemers		
Stand 1 januari	2.585	2.807
Opnames	-130	-270
Rendement	-28	48
Stand 31 december	2.427	2.585

	2018	2017
[9] Kortlopende schulden en overlopende passiva		
Derivaten	1.487	229
Beleggingen	0	1
Te betalen loonheffing	333	325
Sociale lasten	78	73
Vooruitontvangen WO / inkopen	0	184
Administratiekosten	0	4
Accountantskosten	34	34
Actuariskosten	59	51
Kosten vermogensbeheer	0	266
Kosten toezicht (DNB/AFM)	32	0
Nog uit te keren voormalige prepensioenregeling	79	164
Overige crediteuren	57	83
	2.159	1.414
Alle kortlopende schulden en overlopende passiva hebben een looptijd van korter dan één jaar.		

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Bezoldiging bestuursleden

De bestuursleden van Stichting Pensioenfonds Huntsman Rozenburg hebben in 2018 geen bezoldiging ontvangen.

Personeel

Gedurende het boekjaar 2018 had Stichting Pensioenfonds Huntsman Rozenburg geen personeelsleden in dienst. De Manager Pensioenfonds en de administrateur zijn in dienst van de onderneming. De kosten worden doorbelast naar het pensioenfonds.

Baten en lasten	2018	2017
[10] Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds		
Directe beleggingsopbrengsten		
Onroerende zaken	1.035	843
Zakelijke waarden	1.510	1.582
Vastrentende waarden	3.667	4.990
Derivaten	0	1.449
Banken & deposito's	-7	-8
Overdracht pensioenen	1	0
Overigen	103	0
	6.309	8.856
Indirecte beleggingsopbrengsten		
<i>Onroerende zaken</i>		
Ongerealiseerd resultaat	2.042	2.096
Gerealiseerd resultaat	-45	98
<i>Zakelijke waarden</i>		
Ongerealiseerd resultaat	-15.187	19.552
Gerealiseerd resultaat	416	1.371
<i>Vastrentende waarden</i>		
Ongerealiseerd resultaat	1.957	783
Gerealiseerd resultaat	-44	-2.397
<i>Derivaten</i>		
Ongerealiseerd resultaat	-1.521	-7.013
Gerealiseerd resultaat	-3.521	6.290
<i>Overige beleggingen</i>		
Ongerealiseerd resultaat	-17	-3
Gerealiseerd resultaat	-24	-2
Valutare resultaat liquide middelen	0	14
	-15.944	20.791

	2018	2017
Kosten van vermogensbeheer		
Bewaarloon effecten	-31	-64
Beheerloon zakelijke waarden	-92	-94
Beheerloon vastrentende waarden	-182	-283
Beheerloon derivaten	-134	-133
Beheerloon overig	-222	-228
Rebate fee obligaties	185	186
Rebate fee aandelen	134	136
Rebate fee vastgoed	15	12
	-327	-468
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds	-9.962	29.179
[11] Beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers		
Vermogensresultaat	-28	48
[12] Premiebijdragen van werkgevers en werknemers		
Werkgeverspremie	6.093	5.919
Te ontvangen premie i.v.m. indexatie volgend boekjaar	996	499
Werknemerspremie	590	613
Vrijval rekening en risico deelnemers ten behoeve van ingegane pensioenen	394	249
	8.073	7.280
De feitelijke premie bedraagt	7.576	7.099
De kostendekkende premie bedraagt	7.604	8.029
De gedempte kostendekkende premie bedraagt	6.835	6.587
De feitelijke premie is hoger dan de gedempte kostendekkende premie en voldoet hiermee aan de wettelijke eisen van kostendekkendheid.		
De kostendekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	6.316	6.732
– Opslag in stand houden vereist vermogen	1.197	1.212
– Opslag voor uitvoeringskosten	91	85
	7.604	8.029

	2018	2017
De gedempte premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	5.670	5.510
– Opslag in stand houden vereist vermogen	1.074	992
– Opslag voor uitvoeringskosten	91	85
	6.835	6.587
[13] Onttrekking beleggingen voor risico deelnemers t.b.v. inkoop rechten	-130	-270
[14] Saldo van overdrachten van rechten		
Overgenomen pensioenverplichtingen	164	67
Overgedragen pensioenverplichtingen	-33	0
	131	67
[15] Pensioenuitkeringen		
Ouderdomspensioen	-14.501	-14.424
Invaliditeitspensioen	-12	0
Partnerpensioen	-4.270	-4.017
Wezenpensioen	-3	-8
Afkoopsommen	-54	-17
	-18.840	-18.466
[16] Mutatie voorziening voor risico deelnemers		
Stortingen	0	0
Onttrekkingen i.v.m. pensionering	130	270
Rendement	28	-48
	158	222
[17] Herverzekering		
Premies herverzekering	-48	-55
Uitkeringen uit herverzekering	0	351
	-48	296

	2018	2017
[18] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Administratie	-315	-304
Doorbelaste personeelskosten	-266	-233
Accountant (controle jaarrekening)	-34	-38
Actuaris	-112	-106
Vergoeding externe leden beleggingscommissie	-10	-8
De Nederlandsche Bank / AFM	-33	-33
Doorbelaste kantoor- en representatiekosten	-13	-13
Overige	-64	-89
	-847	-824
	2018	2017
Actuariële analyse van het resultaat		
Directe beleggingsopbrengsten	6.309	8.856
Indirecte beleggingsopbrengsten	-15.107	21.325
Wijziging rekenrente	-16.409	4.872
	-25.207	35.053
Beleggingen / marktrente		
Financiering	710	8
Indexatie	-7.040	-4.601
Kanssystemen	2.525	1.733
Mutaties waardeoverdrachten	172	7
Mutaties uitkeringen	50	1
Wijziging u.h.v. actuariële grondslagen en/of methoden	2.264	0
Andere baten/lasten	24	283
	-26.502	32.484
Resultaat		

Risicoparaagraaf

(bedragen in duizenden euro)

Solvabiliteitsrisico

In de risicoparaagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna worden een aantal specifieke risico's nader toegelicht en gekwantificeerd.

Het belangrijkste risico dat het fonds loopt, is het risico dat het niet over genoeg solvabiliteit beschikt. Indien het fonds niet solvabel is, bestaat het risico dat het fonds de premie moet verhogen of dat een beperkte of geen toeslagverlening kan plaatsvinden voor (delen van) het deelnemersbestand. In het uiterste geval dient het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten te verminderen. Hoe solvabel een fonds is, wordt getoetst aan de hand van de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad. Hoeveel vermogen het fonds aan dient te houden, gegeven de financiële risico's die het loopt (na afdekking) op de balans, komt tot uitdrukking in de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets. Onder het huidige FTK geldt hierbij dat de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling afgezet wordt tegen de beleidsdekkingsgraad om te bepalen of het pensioenfonds in een tekort situatie verkeert.

De verschillende standaard risicofactoren hierin worden benoemd onder de noemer S1 tot en met S6 en de S10. Hierna zijn de uitkomsten weergegeven voor de verschillende risicocategorieën op basis van de strategische beleggingsmix ultimo 2018 van 119,3% en ultimo 2017 van 118,9%.

Diversificatie-effect

De benodigde buffer per risicocategorie is vastgesteld op basis van het afzonderlijke risico. De benodigde buffer voor alle risicocategorieën tezamen (op totaalniveau) is lager dan de som van de benodigde buffers per afzonderlijk risico. Dit komt omdat er bij de vaststelling van het vereist vermogen verondersteld wordt (conform het standaardmodel) dat de risico's onafhankelijk zijn van elkaar met uitzondering van een correlatie tussen de risico's op het gebied van rente (S1), zakelijke waarden (S2) en krediet (S5). Het verschil tussen de benodigde buffer op totaalniveau en de som van de benodigde buffers voor elk van de afzonderlijke risico's is gepresenteerd onder de term diversificatie-effect.

	2018		2017	
	€	%	€	%
Renterisico (S1)	9.449	2,0	9.561	2,1
Aandelen- en vastgoed risico (S2)	65.418	14,2	64.585	14,2
Valutarisico (S3)	20.181	4,4	17.076	3,7
Grondstoffenrisico (S4)	0	0,0	0	0,0
Kredietrisico (S5)	24.859	5,4	22.725	5,0
Verzekeringstechnisch risico (S6)	13.278	2,9	13.131	2,9
Liquiditeitsrisico (S7)	0	0,0	0	0,0
Concentratierisico (S8)	0	0,0	0	0,0
Operationeel risico (S9)	0	0,0	0	0,0
Actief beheer risico (S10)	2.881	0,6	9.444	2,1
Diversificatie-effect	-47.256	-10,2	-50.106	-11,1
Vereist eigen vermogen risico fonds	88.810	19,3	86.416	18,9
Afname voor toerekening totale TV (incl. Risico deelnemers)	24	0,0	26	0,0
Totaal vereist eigen vermogen	88.834	19,3	86.442	18,9
Aanwezige dekkingsgraad		117,2		123,2
Beleidsdekkingsgraad		123,3		121,2
Minimaal vereiste dekkingsgraad		104,0		104,0
Strategisch vereiste dekkingsgraad		119,3		118,9
Feitelijk vereiste dekkingsgraad		118,9		120,3

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds is per 31 december 2018 hoger dan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling volgens het standaardmodel, waardoor het pensioenfonds niet in een tekort verkeert. Ultimo 2018 bedraagt de beleidsdekkingsgraad 123,3%. Afgezet tegen de beleidsdekkingsgraad ultimo 2017 van 121,2%, is de beleidsdekkingsgraad toegenomen met 2,1%-punt.

Renterisico

Het renterisico wordt veroorzaakt, doordat de rentegevoeligheid van de verplichtingen afwijkt van de rentegevoeligheid van de beleggingen. Het Pensioenfonds kent een langere looptijd voor pensioenverplichtingen dan voor de looptijd van de beleggingen. Onderstaande duratiecijfers geven meer inzicht.

Duratie van de vastrentende waarden (inclusief rentederivaten) 14,8

Duratie van de pensioenverplichtingen 15,7

Voor de vaststelling van het renterisico bij het vereist eigen vermogen worden de kasstromen van de rentegevoelige beleggingen afgezet tegen de kasstromen van de voorziening pensioenverplichtingen. Vervolgens worden beide kasstromen afgezet tegen door DNB bepaalde renteschokken die per looptijd verschillen. Op basis van deze renteschokken kan de impact op de technische voorziening en de impact op alle rentegevoelige beleggingen worden berekend. Overeenkomstig kan een afdekkingspercentage

worden berekend. Rentegevoeligheid is één van de belangrijkste factoren bij de bepaling van de (strategische) assetallocatie van de portefeuille.

	Feitelijke verdeling		Strategische verdeling	
	in €	%	in €	%
Impact op technische voorziening voor risico fonds (A)	23.622	5,1	23.622	5,1
Impact op de rentegevoelige beleggingen (B)	-15.045	-3,2	-14.173	-3,1
Renterisico	8.577	1,9	9.449	2,0
Afdekkingspercentage (B/A)		63,7		60,0

Derivaten

Met behulp van deze derivaten wordt het strategisch afdekkingspercentage vorm gegeven. Strategisch dekt het fonds volgens het beleggingsmandaat 60% van het renterisico af.

Hoogte buffer

Op basis van de vereist eigen vermogen berekeningen bedraagt de buffer voor het feitelijk renterisico 8.577 (1,9%) en voor het strategisch renterisico 9.449 (2,0%) ultimo 2018.

Aandelen- en vastgoedrisico

Het pensioenfonds loopt het risico dat haar beleggingen in aandelen, vastgoed en hedgefunds en private equity in waarde dalen. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door ondermeer een toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar categorieën, markten en dergelijke. De volatiliteit van de marktwaarden (prijsrisico's) van beleggingen wordt periodiek geëvalueerd en kan leiden tot bijstellingen in het vermogensbeheer. In onderstaande tabel wordt de verdeling naar de verschillende zakelijke waarden categorieën getoond.

	2018		2017	
	€	%	€	%
<i>Verdeling Aandelen en Vastgoed per markt/categorie:</i>				
Beursgenoteerd vastgoed	2.869	1,3	12.217	4,9
Niet-beursgenoteerd vastgoed	29.719	13,3	16.210	6,4
Ontwikkelde markten (Mature markets)	168.693	75,6	192.510	76,6
Opkomende markten (Emerging markets)	21.908	9,8	30.541	12,1
	223.189	100,0	251.478	100,0

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch zakelijke waarden risico rekening gehouden met de door DNB voorgeschreven schokken die variëren overeenkomstig de risicograad van het type belegging. De buffer voor het feitelijk zakelijke waarden risico bedraagt 65.122 (14,1%) en voor het strategisch zakelijke waarden risico 65.418 (14,2%).

Valutarisico

Het valutarisico wordt veroorzaakt, doordat de verplichtingen van het pensioenfonds in euro's luiden terwijl veel van de beleggingen van het pensioenfonds in niet-euro luiden. Het pensioenfonds loopt het risico dat haar buitenlandse beleggingen dalen in waarde als gevolg van valutakoersontwikkelingen. Het pensioenfonds kiest er daarom voor om (een gedeelte) van haar buitenlandse valuta's af te dekken. Zonder afdekking van valutarisico loopt het pensioenfonds risico bij een daling van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Door meer dan 100% van het risico af te dekken loopt het fonds risico bij een stijging van vreemde valuta ten opzichte van de euro.

	2018		2017	
	€	%	€	%
<i>Verdeling beleggingsportefeuille naar valuta voor afdekking met derivaten</i>				
Euro	356.468	66,4	369.492	66,3
Amerikaanse dollar	78.107	14,5	79.305	14,2
Argentijnse peso	85	0,0	150	0,0
Australische dollar	4.899	0,9	1.315	0,2
Braziliaanse real	3.530	0,7	996	0,2
Britse pound sterling	23.515	4,4	28.518	5,1
Canadese dollar	945	0,2	392	0,1
Chileense peso	966	0,2	241	0,0
Chinese yuan (renminbi)	1.447	0,3	253	0,0
Colombiaanse peso	1.084	0,2	269	0,0
Deense kroon	1.836	0,3	475	0,1
Egyptische pond	616	0,1	153	0,0
Hongaarse forint	1.139	0,2	214	0,0
Hongkongse dollar	7.815	1,5	2.090	0,4
Indiase roepie	2.412	0,4	770	0,1
Indonesische roepia	2.725	0,5	706	0,1
Japanse yen	14.003	2,6	16.241	2,9
Maleisische ringgit	1.041	0,2	445	0,1
Mexicaanse peso	1.852	0,3	348	0,1
Nieuwe Israëlische sjekel	-212	0,0	53	0,0
Nieuwe Peruviaanse sol	894	0,2	117	0,0
Nieuwe Taiwanese dollar	1.221	0,2	668	0,1
Nieuwe Turkse lira	791	0,1	363	0,1
Nieuw-Zeelandse dollar	130	0,0	79	0,0
Nigeriaanse naira	0	0,0	52	0,0
Noorse kroon	1.549	0,3	489	0,1
Philijpijnse peso	-258	0,0	57	0,0
Poolse zloty	1.534	0,3	497	0,1
Qatarese rial	0	0,0	1	0,0
Roemeense leu	442	0,1	30	0,0
Russische roebel	1.242	0,2	674	0,1
Singaporese dollar	786	0,1	18	0,0
Thaise baht	2.213	0,4	657	0,1
Tsjechische kroon	1.029	0,2	254	0,0
Uruguayaanse peso	0	0,0	12	0,0
Ver. Arabische Emiraten Dirham	218	0,0	86	0,0
Zuid-Afrikaanse rand	2.656	0,5	799	0,1
Zuid-koreaanse won	4.992	0,9	1.510	0,3
Zweedse kroon	3.957	0,7	1.040	0,2
Zwitserse frank	5.154	1,0	2.738	0,5
Overige	4.018	0,8	46.800	8,4
	536.841	100,0	559.367	100,0

	2018		2017	
	€	%	€	%
<i>Verdeling beleggingsportefeuille naar valuta na afdekking met derivaten</i>				
Euro	436.796	81,4	457.033	81,9
Amerikaanse dollar	23.954	4,5	21.848	3,9
Argentijnse peso	85	0,0	150	0,0
Australische dollar	1.133	0,2	-2.499	-0,4
Braziliaanse real	3.530	0,7	996	0,2
Britse pound sterling	8.267	1,5	10.158	1,8
Canadese dollar	945	0,2	392	0,1
Chileense peso	966	0,2	241	0,0
Chinese yuan (renminbi)	1.447	0,3	253	0,0
Colombiaanse peso	1.084	0,2	269	0,0
Deense kroon	1.836	0,3	475	0,1
Egyptische pond	616	0,1	153	0,0
Hongaarse forint	1.139	0,2	214	0,0
Hongkongse dollar	7.815	1,5	2.090	0,4
Indiase roepie	2.412	0,4	770	0,1
Indonesische roepia	2.725	0,5	706	0,1
Japanse yen	6.842	1,3	8.331	1,5
Maleisische ringgit	1.041	0,2	445	0,1
Mexicaanse peso	1.852	0,3	348	0,1
Nieuwe Israëlische sjekel	-212	0,0	53	0,0
Nieuwe Peruviaanse sol	894	0,2	117	0,0
Nieuwe Taiwanese dollar	1.221	0,2	668	0,1
Nieuwe Turkse lira	791	0,1	363	0,1
Nieuw-Zeelandse dollar	130	0,0	79	0,0
Nigeriaanse naira	0	0,0	52	0,0
Noorse kroon	1.549	0,3	489	0,1
Philijpijnse peso	-258	0,0	57	0,0
Poolse zloty	1.534	0,3	497	0,1
Qatarese rial	0	0,0	1	0,0
Roemeense leu	442	0,1	30	0,0
Russische roebel	1.242	0,2	674	0,1
Singaporese dollar	786	0,1	18	0,0
Thaise baht	2.213	0,4	657	0,1
Tsjechische kroon	1.029	0,2	254	0,0
Uruguayaanse peso	0	0,0	12	0,0
Ver. Arabische Emiraten Dirham	218	0,0	86	0,0
Zuid-Afrikaanse rand	2.656	0,5	799	0,1
Zuid-koreaanse won	4.992	0,9	1.510	0,3
Zweedse kroon	3.957	0,7	1.040	0,2
Zwitserse frank	5.154	1,0	2.738	0,5
Overige	4.018	0,8	46.800	8,4
	536.841	100,0	559.367	100,0

Derivaten

Ter afdekking van de valutarisico's op de effectenportefeuille zijn er door de vermogensbeheerders valutatermijntransacties afgesloten, omgerekend in euro per 31 december 2018:

	aankoop transacties	verkoop transacties
Euro	80.328	
Amerikaanse dollar		-54.153
Australische dollar		-3.766
Japanse yen		-7.161
Britse pound sterling		-15.248
	80.328	-80.328

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch valuta risico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 20% voor valuta in ontwikkelde landen en van 35% voor valuta in opkomende markten die berekend wordt op de niet-euro beleggingen na afdekking. De buffer voor het feitelijk valuta risico bedraagt 17.999 (3,9%) en voor het strategisch valuta risico 20.181 (4,4%).

Kredietrisico

Het pensioenfonds loopt het risico dat één of meerdere van haar tegenpartijen niet aan de voorafgesproken betalingen kan voldoen. Bij de berekening van het kredietrisico dient het effect van de kredietwaardigheid van de partijen, waarin belegd wordt, tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze creditspread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid (risicovrij) tot uitkering zal komen. Het kredietrisico verbonden aan derivatentransacties wordt beheerst door het afsluiten van standaardovereenkomsten met tegenpartijen, het beoordelen van de kredietwaardigheid van tegenpartijen, het spreiden van het transactievolume over verschillende tegenpartijen, het eisen van voldoende onderpand en een adequate monitoring met betrekking tot de gestelde eisen inzake het onderpand.

Het kredietrisico binnen de vastrentende waarden portefeuille kan naast de creditspread eveneens gemeten worden aan de hand van de ratingverdeling van de rentegevoelige beleggingsportefeuille. Deze ratingverdeling wordt afgegeven door een kredietbeoordelaar. Een Europese AAA rating impliceert dat de vastrentende waarden belegging geen kredietrisico loopt. Daarentegen worden beleggingen die geclassificeerd staan onder 'lager dan BBB' als zeer risicovol beschouwd. Cash wordt als kredietrisicovrij beschouwd. Beleggingen die geen rating ontvangen worden als risicovol beschouwd.

	2018		2017	
	€	%	€	%
<i>Rating vastrentende waarden ¹⁾:</i>				
AAA	104.891	33,7	105.821	40,6
AA	64.881	20,9	59.375	22,7
A	68.582	22,0	20.641	7,9
BBB	28.903	9,3	29.805	11,4
Lager dan BBB	40.801	13,1	42.209	16,2
Geen rating	3.107	1,0	3.150	1,2
	311.165	100,0	261.001	100,0
<i>Verdeling vastrentende waarden naar looptijd ¹⁾:</i>				
Resterende looptijd tot 1 jaar	78.711	25,3	0	0,0
Resterende looptijd van 1 tot 5 jaar	65.675	21,1	4.955	1,9
Resterende looptijd van 5 tot 10 jaar	78.407	25,2	129.379	49,6
Resterende looptijd langer dan 10 jaar	88.372	28,4	126.667	48,5
	311.165	100,0	261.001	100,0

Hoogte buffer

Binnen de berekening van het standaardmodel wordt een kredietrisico becijferd conform de ratingverdeling van de vastrentende waardenportefeuille. Naar mate de rating slechter wordt neemt de te hanteren buffer toe. Afgaande op de hierboven genoemde ratingverdeling resulteert dit in een buffer voor het feitelijk kredietrisico van 24.114 (5,2%) en voor het strategisch kredietrisico van 24.859 (5,4%).

Verzekeringstechnisch risico

Binnen het verzekeringstechnische risico worden in principe alleen risico's meegenomen die verband houden met sterfte. Het omvat de risico's als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte sterfte en afwijkingen van de verwachte sterftetrend (langlevensrisico). Tot het verzekeringstechnische risico worden gerekend: procesrisico, risico-opslag voor afwijkingen ten opzichte van de sterftetrend en negatieve stochastische afwijkingen van de verwachtingswaarde. Deze drie risico's bedragen een percentage van de op actuele waarde berekende technische voorziening. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De beide andere risicofactoren houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

In verband met het langlevensrisico wordt aanvullend boven het hanteren van de prudente grondslagen, de Voorziening toekomstige sterfteontwikkeling gevormd.

Hoogte buffer

De buffer voor het feitelijk verzekeringstechnisch risico bedraagt 13.278 (2,9%) en voor het strategisch verzekeringstechnisch risico 13.278 (2,9%).

¹⁾ Gebaseerd op doorkijk in onderliggende beleggingen.

Concentratierisico

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen.

De spreiding van de portefeuille is in de toelichting op de balans nader toegelicht. Ook "grote posten" zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd.

Het bestuur heeft besloten om het concentratierisico niet mee te nemen in de berekening van het vereist eigen vermogen.

	2018		2017	
	€	%	€	%
Onroerende zaken				
<i>Verdeling onroerende zaken per sector:</i>				
Participaties in vastgoed beleggingsfondsen	29.726	91,2	28.515	100,3
Aansluiting look through	2.862	8,8	-88	-0,3
	32.588	100,0	28.427	100,0
<i>Verdeling onroerende zaken per regio:</i>				
Europa	29.726	91,2	28.515	100,3
Aansluiting look through	2.862	8,8	-88	-0,3
	32.588	100,0	28.427	100,0

Grote posten: onroerende zaken van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5% van de totale beleggingen in onroerende zaken

CBRE Dres FGR Fund	17.234	58,0	15.295	53,6
Aberdeen Eur Prop Fnd class B	8.666	29,2	8.581	30,1
Aberdeen Eur Prop Fnd class A	3.671	12,3	3.636	12,8

	2018		2017	
	€	%	€	%
Aandelen				
<i>Verdeling aandelen per sector ¹⁾:</i>				
Financiële instellingen	34.474	18,1	43.164	19,4
Informatietechnologie	21.954	11,5	30.688	13,8
Niet-duurzame consumentengoederen	17.139	9,0	20.844	9,3
Duurzame consumentengoederen	18.608	9,8	25.054	11,2
Industriële ondernemingen	17.856	9,4	19.755	8,9
Gezondheidszorg	20.190	10,6	21.146	9,5
Energie	13.559	7,1	15.831	7,1
Basismaterialen	10.636	5,6	12.767	5,7
Telecommunicatie	15.336	8,0	9.510	4,3
Vastgoed	6.903	3,6	8.126	3,6
Nutsbedrijven	6.136	3,2	6.095	2,7
Andere sectoren	7.810	4,1	10.071	4,5
	190.601	100,0	223.051	100,0

Er zijn geen grote posten binnen de aandelen van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5% van de totale beleggingen in aandelen.

	2018		2017	
	€	%	€	%
Vastrentende waarden				
<i>Verdeling obligaties en vastrentende waarden naar soort:</i>				
Staatsleningen	187.153	60,1	182.789	70,0
Index linked bonds	181	0,1	43	0,0
Credits	80.034	25,7	73.826	28,3
Kortlopende vorderingen/liquiditeiten	43.797	14,1	4.343	1,7
	311.165	100,0	261.001	100,0

1) Gebaseerd op doorkijk in onderliggende beleggingen.

Grote posten: vastrentende waarden van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5% van de totale beleggingen in vastrentende waarden

	2018		2017	
	€	%	€	%
Nederlandse staatsobligaties	40.444	13,0	39.015	14,9
Duitse staatsobligaties	35.058	11,3	32.982	12,6
Franse staatsobligaties	34.467	11,1	33.502	12,8

Er zijn geen beleggingen uitgeleend en er zijn geen rechtstreekse beleggingen in Huntsman Nederland B.V. en de aan haar gelieerde ondernemingen.

	2018		2017	
	€	%	€	%
Beleggingsportefeuille				
<i>Verdeling beleggingsportefeuille per regio:</i>				
Opkomende markten	53.977	10,1	55.761	10,0
Europa excl. Groot Brittannië	309.489	57,7	298.278	53,3
Japan	13.975	2,6	16.478	2,9
Noord-Amerika	97.888	18,2	89.849	16,1
Azië ex Japan	16.808	3,1	18.936	3,4
Groot Brittannië	38.109	7,1	32.097	5,7
Overig	1.246	0,2	1.168	0,2
Overige beleggingen (derivaten, liquiditeitsposities en overige posten)	5.349	1,0	46.800	8,4
	536.841	100,0	559.367	100,0

Actief beheer risico

Actief beheer risico ontstaat doordat vermogensbeheerders actief beheer voeren op (delen van) de beleggingsportefeuille. Onder actief beheer worden afwijkende posities in portefeuilles verstaan die worden ingenomen ten opzichte van strategische benchmarks. De mate van actief beheer wordt bepaald aan de hand van de tracking error. Een lage tracking error impliceert dat het feitelijke rendement dicht bij de gekozen benchmark ligt, terwijl een hoge tracking error aangeeft dat het rendement duidelijk van de benchmark afwijkt. Een hogere tracking error impliceert een hoger actief beheer risico.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt alleen een actief beheer risico becijferd voor de aandelenportefeuille indien de tracking error groter is dan 1%. Voor het pensioenfonds resulteert een buffer voor het feitelijk actief beheer risico van 3.333 (0,7%)

en voor het strategisch actief beheer risico van 2.881 (0,6%). De tracking error verschilt per aandelenfonds, waardoor niet expliciet één percentage kan worden vermeld. De gewogen tracking error van de gehele aandelenportefeuille is groter dan 1%, waardoor een buffer voor actief beheer wel noodzakelijk is.

Vastgesteld te Rozenburg d.d. 13 juni 2019

Het Bestuur,

N. Mol

E. Maliepaard

P.C. Oostveen

G.C. Plaisier

mw. C.J. Paak

mw. M. Aleman

Overige gegevens

Actuariële verklaring

Opdracht

Door de Stichting Pensioenfonds Huntsman Rozenburg te Rotterdam is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2018.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaaris ben ik onafhankelijk van de Stichting Pensioenfonds Huntsman Rozenburg, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 4.050.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 200.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte administratieve basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-personregel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet met uitzondering van artikel 132 (vereist eigen vermogen).

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van de Stichting Pensioenfonds Huntsman Rozenburg is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Amsterdam, 13 juni 2019

drs. R.T. Schilder AAG

Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Pensioenfonds Huntsman Rozenburg

Verklaring over de in het verslag over het boekjaar opgenomen jaarrekening 2018

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2018 van Stichting Pensioenfonds Huntsman Rozenburg te Rotterdam gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit verslag over het boekjaar opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Huntsman Rozenburg op 31 december 2018 en van het resultaat over 2018, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2018;
- de staat van baten en lasten over 2018;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Huntsman Rozenburg (hierna: de stichting) zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	€ 5,4 miljoen
Toegepaste benchmark	1,0% van het pensioenvermogen per 31 december 2018, zijnde het totaal van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds, de voorziening pensioenverplichtingen voor rekening en risico deelnemers, het stichtingskapitaal en de algemene reserve.
Nadere toelichting	Wij hebben voor deze grondslag gekozen omdat dit het vermogen betreft dat de basis vormt voor de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Voor het bepalen van het percentage hebben wij gelet op de financiële positie van de stichting en de mate waarin de beleidsdekkingsgraad zich rondom een kritieke grens bevindt. Gelet op het reserveoverschot hebben wij de materialiteit gesteld op 1,0% van het pensioenvermogen (2017: 1,0%). De wijze waarop wij de materialiteit hebben bepaald, is niet gewijzigd ten opzichte van voorgaand boekjaar.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij aan het bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 270.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben in vergelijking met voorgaand jaar geen wijzigingen in de kernpunten van onze controle aangebracht.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Ontwikkeling van de (beleids)dekkingsgraad	
Risico	<p>De solvabiliteit van een pensioenfonds wordt gemeten aan de hand van de dekkingsgraad. De dekkingsgraad brengt de verhouding tussen de (netto) activa en pensioenverplichtingen tot uitdrukking en is daarmee een graadmeter voor de financiële positie van een pensioenfonds. De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad van de twaalf maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling.</p> <p>De stichting is wettelijk verplicht om de beleidsdekkingsgraad te hanteren als basis voor bepaalde beleidsbeslissingen, bijvoorbeeld inzake indexatie en kortingen. Daarnaast is de beleidsdekkingsgraad onder meer van belang om te bepalen of de stichting voldoende buffers heeft. De dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad zijn toegelicht in toelichting '6] Algemene reserve' van de jaarrekening.</p> <p>Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de (beleids) dekkingsgraad niet juist wordt vastgesteld.</p>
Onze controleaanpak	<p>Door controle van de balans onderzoeken wij de samenstellende delen van de dekkingsgraad. De balans en daarmee de dekkingsgraad per 31 december 2018 hebben wij mede met gebruikmaking van de werkzaamheden van de certifierend actuaris gecontroleerd. Wij hebben de ontwikkelingen in de financiële positie van de stichting beoordeeld op basis van het actuariële rapport van de certifierend actuaris en onze controle van de jaarcijfers. Vanwege de gevoeligheid van schattingselementen hebben wij specifiek aandacht besteed aan de waardering van de (illiquide) beleggingen en de waardering van de technische voorzieningen. De werkzaamheden die wij in dit kader hebben uitgevoerd zijn in de kernpunten hierna beschreven.</p>

	<p>Wij controleren geen andere maandelijkse dekkingsgraden dan de dekkingsgraad ultimo boekjaar. Ten aanzien van andere maandelijkse dekkingsgraden hebben wij de navolgende toetsingswerkzaamheden verricht, die minder zekerheid geven dan een controle van twaalf maandsdekkingsgraden:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Wij hebben de opzet van het totstandkomingsproces van de berekening van de maandelijkse dekkingsgraad onderzocht alsmede de juiste maandtoerekening van zogenaamde key items vastgesteld. Voor boekjaar 2018 hebben wij de toeslagverlening alsmede de aanpassing van de Prognosetafel AG2018 en ervaringssterfte als key items geïdentificeerd. – Daarnaast heeft de certificerende actuaire een plausibiliteitstoets uitgevoerd op de ontwikkeling van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds zoals gehanteerd in de bepaling van de maandelijkse dekkingsgraad gedurende het jaar in relatie tot de ontwikkelingen in de belangrijkste factoren, zoals de rentecurve. Wij hebben kennisgenomen van de uitkomst van deze werkzaamheden van de certificerende actuaire.
<p>Belangrijke observaties</p>	<p>Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd in de vaststelling van de dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2018.</p>
<p>Waardering en toelichting van beleggingen</p>	
<p>Risico</p>	<p>De beleggingen voor risico pensioenfonds zijn een significante post op de balans van de stichting. Alle beleggingen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. Voor een groot deel van de beleggingen voor risico pensioenfonds is deze marktwaarde te verifiëren aan transacties die tot stand zijn gekomen op de financiële markten (marktprijzen). Er zijn ook beleggingen die worden gewaardeerd op basis van netto contante waardeberekeningen of een andere geschikte methode, waaronder de intrinsieke waarde per participatie voor posities in niet (beurs)genoteerde fondsen.</p> <p>De waarderingsonzekerheid neemt inherent toe bij netto-contante-waardeberekeningen en andere geschikte methoden en hangt samen met de beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens. Bij de stichting betreft dit met name de aandelen in niet-(beurs)genoteerde vastgoedmaatschappijen.</p> <p>De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de beleggingen beschreven in de paragraaf 'Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling' en een nadere toelichting opgenomen in toelichting '[1] Beleggingen voor risico pensioenfonds'. Uit deze toelichting blijkt dat per 31 december 2018 € 239,8 miljoen (45% van de totale beleggingen) is belegd in beursgenoteerde beleggingen, € 295,0 miljoen (55%) in niet-(beurs)genoteerde beleggingsfondsen) en per saldo negatief € 1,1 miljoen in derivaten.</p> <p>Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de beleggingen voor risico pensioenfonds niet juist gewaardeerd zijn en dat de toelichting niet voldoet aan de relevante verslaggevingsvereisten. Wij schatten het risico op een materiële fout in de beursgenoteerde beleggingen en open-end beleggingsfondsen lager in, mede omdat deze beleggingen bestaan uit effecten waarvoor een genoteerde prijs op een actieve markt beschikbaar is en derhalve een schattingselement ontbreekt.</p>

Onze controleaanpak	<p>Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de beleggingen per 31 december 2018.</p> <ul style="list-style-type: none"> – De waardering van beursgenoteerde beleggingen en belangen in open-end beleggingsfondsen hebben wij zelfstandig afgestemd met de prijsbron. Wij hebben vastgesteld voor deze beleggingen dat er sprake is van een actieve markt. Voor open-end beleggingsfondsen is er sprake van een actieve markt als de intrinsieke waarde dagelijks wordt gepubliceerd en deze intrinsieke waarde de basis is voor dagelijkse toe- en uittreding tot het fonds door beleggers. – Voor de posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen en voor open-end beleggingsfondsen waarvoor wij niet zelfstandig kunnen vaststellen dat er sprake is van een actieve markt, hebben wij de aansluiting vastgesteld met de gecontroleerde jaarrekeningen 2018 van deze fondsen. Waar deze (nog) niet beschikbaar zijn omvat onze controle aansluiting met de meest recente (niet-gecontroleerde) rapportages van de fondsmanagers, waar van toepassing gecorrigeerd voor kasstromen tot aan balansdatum, alsmede onderzoek van de uitkomsten van back-testing procedures (met gecontroleerde jaarrekeningen) in combinatie met benchmark-testing werkzaamheden. <p>Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de beleggingen onderzocht.</p>
Belangrijke observaties	<p>Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering van de beleggingen voor risico pensioenfondsen per 31 december 2018 en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.</p>

Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen

Risico	<p>De technische voorzieningen waaronder de voorziening pensioenverplichtingen betreffen een significante post in de balans van de stichting. De technische voorzieningen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen. Hier ligt een aantal belangrijke conventies aan ten grondslag namelijk dat voor de waardering uitgegaan wordt van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur alsmede de meest recente informatie (tafels) omtrent de levensverwachting, zoals gepubliceerd door het Koninklijk Actuariel Genootschap (AG). In aanvulling op de tafels wordt gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij de stichting, zijnde de fondsspecifieke ervaringssterfte. Deze veronderstellingen hebben tezamen met de hoogte van de kostenopslag, waaraan eveneens schattingen ten grondslag liggen, bijzondere aandacht gehad in onze controle.</p> <p>De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de voorziening pensioenverplichtingen beschreven in de paragraaf 'Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling' en een nadere toelichting opgenomen in toelichting '[7] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen'. Uit deze toelichtingen blijkt dat (schattings)wijzigingen hebben plaatsgevonden door overgang op de Prognosetafel AG2018 en aanpassing van de ervaringssterfte op basis van nader onderzoek. Volgens deze toelichting is de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen hierdoor € 2,3 miljoen lager uitgekomen.</p> <p>Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de technische voorzieningen niet toereikend gewaardeerd en toegelicht zijn.</p>
--------	---

<p>Onze controleaanpak</p>	<p>Bij de controle van de technische voorzieningen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaire van de stichting. De certificerend actuaire onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaire heeft daarbij gebruikgemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerend actuaire onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2018. Hierbij hebben wij specifiek aandacht gevraagd voor de toets van de ervaringssterfte op basis van de toegepaste prognosetafels en de effecten van de wijzigingen hierin, de toereikendheid van de kostenopslag alsmede de toepassing van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.</p> <p>Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2018:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Daartoe hebben wij ons een beeld gevormd van de redelijkheid van de aannames en schattingen van het bestuur met betrekking tot de gekozen actuariële grondslagen alsmede de uitkomsten van het actuariële grondslagenonderzoek en de gehanteerde waarderingsgrondslagen besproken met de certificerend actuaire. – Hierbij hebben wij met inachtneming van het oordeel van de certificerend actuaire gelet op de besluitvorming van het bestuur, de recentheid van beschikbaar grondslagenonderzoek, de toetsing op de onderbouwing van de daarin opgenomen veronderstellingen, de uitkomsten van beschikbare tussentijdse evaluaties, de uitkomsten van de actuariële analyse over meerdere jaren en de aanwezigheid van een consistente gedragslijn. – Daarnaast hebben wij controlewerkzaamheden uitgevoerd om de gehanteerde basisgegevens te toetsen, waaronder het evalueren van de juiste werking van de interne beheersmaatregelen bij de pensioenuitvoeringsorganisatie, het verrichten van aansluitwerkzaamheden met de pensioenadministratie voor wat betreft de aantallen en de aanspraken en het beoordelen van het verloop en de uitkomsten van de actuariële analyse. <p>Tevens hebben wij de toelichtingen ten aanzien van de technische voorzieningen onderzocht.</p>
<p>Belangrijke observaties</p>	<p>Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering per 31 december 2018 of de toelichting van de technische voorzieningen.</p>

Verklaring over de in het verslag over het boekjaar opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het verslag over het boekjaar andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens;
- bestuur en organisatie, meerjarenoverzicht, verantwoordingsorgaan, samenvatting visitatierapport 2018 en de bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden voor de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;

- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Maastricht, 21 juni 2019

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs. R.E.J. Pluymakers RA

Bijlagen

Overzicht belegd vermogen

	2018			2017		
	€	%	Norm	€	%	Norm
Zakelijke waarden						
Aandelen vastgoedmaatschappijen	29.726	5,5	5	28.515	5,1	5
Aandelen	194.017	36,1	37,5	223.397	39,9	37,5
Te vorderen dividendbelasting	214	0,0		51	0,0	
Totale zakelijke waarden	223.957	41,7	42,5	251.963	45,0	42,5
Vastrentende waarden						
Staatsobligaties	136.953	25,5		132.405	23,7	
Vastrentende beleggingsfondsen	167.497	31,2		168.099	30,0	
Lopende intrest	2.627	0,5		2.576	0,5	
Totaal vastrentende waarden	307.077	57,2	57,5	303.080	54,2	57,5
Derivaten						
Valutatermijncontracten	-1.117	-0,2		404	0,1	
Lopende intrest	0	0,0		0	0,0	
Totaal derivaten	-1.117	-0,2	0	404	0,1	0
Overige beleggingen						
Geldmarktfondsen	6.611	1,2		3.757	0,7	
	6.611	1,2	0	3.757	0,7	0
Liquide middelen						
Depotbank	313	0,1		163	0,0	
ING Bank	150	0,0		240	0,0	
Totaal liquide middelen	463	0,1	0	403	0,0	0
Totaal vermogen	536.991	100,0	100	559.606	100,0	100

Begrippenlijst

ABTN

Afkorting voor actuariële en bedrijfstechnische nota. In de ABTN wordt door het bestuur van een pensioenfonds uiteengezet welke actuariële en bedrijfstechnische opzet ten grondslag ligt aan een fonds. Ook wel bedrijfsplan genoemd. Hierin komen drie hoofdonderwerpen aan de orde: de wijze van vaststelling van de verplichtingen jegens de deelnemers, de beleggingsportefeuille en het intern risicobeheersingssysteem.

Actuarieel Genootschap (AG)

Het Koninklijk Actuarieel Genootschap is de Nederlandse beroepsvereniging van actuarissen en actuariële analisten.

Actuariële grondslagen

Wanneer een contante waarde van een reeks toekomstige uitkeringen moet worden bepaald maakt de actuaaris gebruik van actuariële grondslagen, zoals:

1. de rekenrente;
2. de kansstelsels: sterftekansen, arbeidsongeschiktheids- en revalideringskansen, frequenties van gehuwd zijn, soms ook toekomstige salarisontwikkeling of indexatiebeleid enz.;
3. kostenopslagen (bijvoorbeeld voor administratiekosten en/of uitbetalingskosten).

Actuariële methoden

Methoden om met behulp van actuariële grondslagen de contante waarde te berekenen van een reeks toekomstige uitkeringen of bijdragen.

Algemene Ouderdomswet

De Algemene Ouderdomswet (AOW) is in 1956 tot stand gekomen. Het is een volksverzekering en geldt dus voor alle ingezetenen van Nederland. De AOW voorziet in uitkeringen bij ouderdom. De uitkeringen gaan in op de verjaardag waarop de verzekerde 67 jaar wordt. De hoogte van de uitkeringen is niet afhankelijk van het loon dat gedurende een eventuele loopbaan is verdiend, maar is afhankelijk van de burgerlijke staat en de gezinssituatie waarin de verzekerde verkeert.

ALM

Afkorting voor Asset Liability Management. Een ALM-studie betreft de analyse van het risicobeheer van de balans tussen activa en de passiva van een pensioenfonds.

Deze studie dient te resulteren in de formulering van een strategisch beleggingsbeleid.

AO/IB

Administratieve organisatie en interne beheersing.

Autoriteit Financiële Markten

De Autoriteit Financiële Markten (AFM) is gedragstoezichthouder op de financiële markten. Dat houdt in dat de AFM toezicht houdt op het gedrag van de gehele financiële marktsector: sparen, beleggen, verzekeren en lenen. Met het gedragstoezicht wil de AFM een bijdrage leveren aan het goed functioneren van de financiële markten.

Backservice

Pensioenaanspraken (of de waarde ervan) die betrekking hebben op de achterliggende dienstjaren en die ontstaan door verandering in de pensioengrondslag.

Basispunt

Een basispunt is een honderdste van een procent (0,01%). Basispunten worden gebruikt om veranderingen in rentes uit te drukken. Een stijging van de rente van bijvoorbeeld 6% naar 6,1% betekent een stijging van 10 basispunten.

Beleidsdekkingsgraad

Dit betreft een 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad, waarop het pensioenfonds haar beslissingen baseert.

Benchmark

Vooraf vastgestelde, objectieve maatstaf voor de prestatie van (de beheerder van) een beleggingsportefeuille of pensioenfonds. Een beursindex bijvoorbeeld.

Benodigde intrest

Bij de vaststelling van de voorziening pensioenverplichtingen wordt rekening gehouden met een toekomstig rendement. Het bedrag dat op basis van de rekenrente in het boekjaar aan de voorziening pensioenverplichtingen moet worden toegevoegd wordt als 'benodigde intrest' verantwoord.

Code pensioenfonds

Op 1 januari 2014 is de Code Pensioenfonds in werking getreden als document van zelfregulering van de pensioensector. Per 1 juli 2014 is de Code ook wettelijk verankerd in de Pensioenwet. De Code is gebaseerd op het "pas toe of leg uit-beginsel". Het volledig volgen van alle 83 normen uit de Code is niet verplicht. Wel wordt ieder pensioenfonds geacht in het jaarverslag (vanaf boekjaar 2014) aan te kunnen geven waarom bepaalde afwijkende keuzes zijn gemaakt. Deze Code is opgesteld door de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid, die hiermee normen formuleren voor "goed pensioenfondsbestuur". Het huidige tijdgewricht vereist vanuit het maatschappelijk belang van het pensioenfonds dat het functioneren van het bestuur meer aandacht krijgt. De Code vervangt de "Principes voor goed pensioenfondsbestuur (PFG)", die de Stichting van de Arbeid op 16 december 2005 heeft gepubliceerd.

Contante waarde

De contante waarde op een bepaald moment van (een serie) betalingen in de toekomst, is het bedrag dat op dat moment aanwezig zou moeten zijn om, rekening houdend met rente-aangroei (rekenrente) en eventuele andere actuariëlegrondslagen, deze toekomstige betalingen te kunnen verrichten.

CPI

Consumenten Prijs Index.

Dekkingsgraad

Een maat voor de solvabiliteit van een pensioenfonds. De dekkingsgraad is gelijk aan het totaal vermogen (Reserves + Voorziening pensioenverplichting voor risico pensioenfonds) gedeeld door de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds.

DC regeling

Een Defined Contribution (beschikbare premie) regeling is een vorm van pensioensparen waarbij de begunstigde een van te voren afgesproken premie ontvangt.

De Nederlandsche Bank

Orgaan dat krachtens de Pensioenwet een toezichhoudende taak heeft ten aanzien van pensioenfonds.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten worden verstaan: dividend- en rente-opbrengsten van de beleggingen.

Diversificatie-effect

De benodigde buffer per risicocategorie is vastgesteld op basis van het afzonderlijke risico. De benodigde buffer voor alle risicocategorieën tezamen (op totaalniveau) is lager dan de som van de benodigde buffers per afzonderlijk risico. Dit komt omdat er bij de vaststelling van het vereist vermogen verondersteld wordt (conform het standaardmodel) dat de risico's onafhankelijk zijn van elkaar met uitzondering van een correlatie tussen de risico's op het gebied van rente (S1), zakelijke waarden (S2) en krediet (S5). Het verschil tussen de benodigde buffer op totaalniveau en de som van de benodigde buffers voor elk van de afzonderlijke risico's is gepresenteerd onder de term diversificatie.

Duration

Duration is een maatstaf voor de rentegevoeligheid van een obligatie. Deze maatstaf houdt rekening met alle cashflows in de resterende looptijd van de lening.

Eindloon regeling

Een eindloon regeling, ook wel final-payregeling genoemd, is een vorm van een vaste uitkeringsregeling waarbij de hoogte van het pensioen afhankelijk is van het laatst verdiende loon. De opgebouwde pensioenaanspraken worden dan verhoogd op basis van de pensioengrondslag van dit laatstverdiende loon; de zogenoemde backservice. Het nog op te bouwen pensioen wordt bij het eindloonsysteem de coming service genoemd. Backservice + coming service is dan het verzekerd pensioen.

EMD

Emerging Market Debt

Financieel Toetsingskader (FTK)/nieuw Financieel Toetsingskader (nFTK)

Benaming van het nieuwe toetsingsregime dat vanaf 1 januari 2007 van toepassing is op de financiële posities het financiële beleid van pensioenfondsen. Het Financieel Toetsingskader (FTK) vervangt de Actuariële Principes Pensioenfondsen. Het FTK is opgenomen in de Pensioenwet. Per 1 januari 2015 is het nieuwe FTK van kracht geworden. Het nieuwe FTK omvat de financiële eisen waaraan pensioenfondsen moeten voldoen. Belangrijkste doel van de nieuwe regels is een robuust toekomstbestendig pensioenstelsel waarin het pensioenvermogen van de deelnemer stabiel wordt beheerd en een evenwichtige verdeling van lusten en lasten plaatsvindt tussen generaties.

Gedragcodes

De gedragscode van het AFM (Autoriteit Financiële Markten) valt uiteen in twee afzonderlijke codes: code A voor pensioenfondsen die onder effectentypisch gedragstoezicht van de AFM staan en code B voor pensioenfondsen die van dat toezicht zijn vrijgesteld.

Herverzekering

Het door een pensioenfonds geheel of gedeeltelijk onderbrengen van een pensioenregeling in een levensverzekeringsovereenkomst en/of het door een pensioenfonds onderbrengen van extra hoge risico's bij een levensverzekeraar, zoals overlijdensrisico van deelnemers en invaliditeitsrisico van deelnemers.

Indexatie

Hieronder wordt verstaan de aanpassing van de ingegane pensioenen en/of premievrije aanspraken (voor pensioeningang) op basis van de stijging of daling van een index cijfer dan wel een vast percentage.

Veelal worden daarvoor de prijsindexcijfers van het CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek) gehanteerd.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten vallen de gerealiseerde verkoopresultaten inclusief valutaresultaten en de niet-gerealiseerde herwaarderingsresultaten.

Interest Rate Swap (IRS)

De renteswap wordt in het algemeen gebruikt om renterisico's te beheersen of af te dekken, of om een gewenste rentepositie in te nemen. De meest gebruikte termen voor de renteswap zijn IRS of Interest Rate Swap.

De renteswap is een ruiltransactie die geschiedt op een internationale financiële markt, waarbij partijen de rentebetalingen gedurende de looptijd, of een deel van de looptijd, tegen elkaar ruilen. Na het verstrijken van deze tijd worden ze weer teruggenomen.

De hoofdsommen van de leningen worden bij een IRS niet uitgewisseld, die zijn alleen in theorie, in de berekeningen herkenbaar.

Uitwisseling vindt uitsluitend plaats van de rentes.

IORP II

IORP is de afkorting voor "institution for occupational retirement provision". Dit is de Engelse term voor "instelling voor bedrijfspensioenvoorziening".

Op basis van IORP II dienen pensioenfondsen te beschikken over een doeltreffend governance-systeem, waarbij de drie sleutelfuncties (de risico-beheersingsfunctie, de actuariële functie en de interne auditfunctie) centraal staan. Pensioenfondsen dienen hun interne governance naar deze richtlijnen in te richten en in de jaarverslaggeving uit te leggen welke keuzes zijn gemaakt.

Koopsom

Een koopsom is een eenmalige betaling die aan de uitvoerder van de pensioenregeling is verschuldigd en waarvoor een bepaalde pensioenaanspraak wordt ingekocht. In beginsel is een koopsom dus een eenmalige betaling en een premie een periodieke betaling. Zowel premies als koopsommen dienen hetzelfde doel, namelijk de financiering van de pensioenen.

Look Through

Bij toepassing van het Look Through principe wordt door de betreffende beleggingsfondsen heen gekeken en vervolgens worden deze componenten toebedeeld naar hun desbetreffende beleggingscategorie.

Middelloon regeling

Een middelloon regeling is een pensioenregeling waarbij de hoogte van het pensioen afhankelijk is van het gemiddelde verdiende loon. Het middelloonsysteem is een vorm van een vaste uitkeringsregeling.

MVEV

Minimaal Vereist Eigen Vermogen.

Nabestaandenpensioen

Verzamelnaam voor weduwe-, weduwnaars- en partnerpensioenen, soms ook voor wezenpensioenen.

Ouderdompensioen

Pensioen, bestemd ter verzorging van de gerechtigde, nadat deze de in de pensioenregeling omschreven pensioenleeftijd heeft bereikt.

Overlevingstafels

Geven aan wat de levens- en sterftেকansen zijn van mannen en vrouwen in Nederland afhankelijk van de bereikte leeftijd. Ze worden gebruikt bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen door de actuaris.

Over-the-counter (OTC)

De term slaat op financiële transacties die niet via de beurs verlopen, maar die direct tussen twee partijen afgesloten worden.

Premievrije aanspraken

Indien het deelnemerschap aan een pensioenregeling eindigt, anders dan door overlijden of het bereiken van de pensioenleeftijd, verkrijgt de gewezen deelnemer een premievrije aanspraak op ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen.

Rekenrente

De rekenrente is het fictieve percentage dat het belegde pensioenvermogen wordt geacht op te brengen in de toekomst en waarvan bij de berekening van de contante waarden wordt uitgegaan.

Rendement

Het positieve of negatieve resultaat dat een verzekeringsmaatschappij of een pensioenfonds behaalt met de belegging van daartoe beschikbare middelen.

Rentetermijnstructuur (RTS)

De yield curve, of rentetermijnstructuur is een grafiek die het verband weergeeft tussen de looptijd van een vastrentende belegging enerzijds en de daarop te ontvangen marktrente anderzijds. Een normale yield curve laat een stijgend verloop zien omdat de spaarrente doorgaans lager is dan de kapitaalmarktrente.

Technisch resultaat

Bij de vaststelling van de voorziening pensioenverplichtingen wordt uitgegaan van veronderstellingen, zoals sterftekansen, invalideringskansen en partnerfrequenties. De financiële consequenties van de afwijkingen van de werkelijkheid ten opzichte van deze veronderstellingen leiden tot technisch resultaat. Onder technisch resultaat worden voorts de verschillen tussen de ontvangen premies en de werkelijke kosten voor de pensioenopbouw verantwoord en de verschillen die ontstaan bij de verwerking van waardeoverdrachten.

TER

TER staat voor total expense ratio en geeft onder meer de kosten weer die de beleggingsmanagers hebben gemaakt voor het voeren van hun (actief) beleid.

Technische voorziening

De vastgestelde balanspost die de gekapitaliseerde waarde (contante waarde) van de opgebouwde pensioenrechten en pensioen-aanspraken aangeeft. (zie ook Voorziening pensioenverplichtingen).

Toeslag

Zie 'Indexatie'.

Total Return

Het totaalrendement op beleggingen zijnde de directe en de indirecte beleggingsopbrengsten.

Tracking error

De tracking error geeft aan in hoeverre de beleggingsrendementen van de daadwerkelijke aandelenportefeuille afwijken van de strategisch gedefinieerde benchmark.

Ultimate Forward Rate (UFR)

De verwachte risicovrije rente op lange termijn voor lange looptijden. Sinds eind september 2012 wordt in de bepaling van de rentetermijnstructuur (voor looptijden vanaf 20 jaar) mede rekening gehouden met deze verwachting. Tot 15 juli 2015 was de UFR gelijk aan 4,2% en vanaf 15 juli 2015 is de UFR gelijk aan het 120-maands gemiddelde van de forward rate bij een looptijd van 20 jaar.

UPO Uniform Pensioenoverzicht

Het Uniform Pensioenoverzicht (UPO) informeert een (gewezen) deelnemer en zijn/haar eventuele partner over zijn/haar huidige toekomstige pensioensituatie. Alle pensioenfondsen en verzekeraars gebruiken hetzelfde UPO. Hierdoor zijn de bedragen uit de overzichten makkelijk vergelijkbaar. Ook kunnen de bedragen uit de verschillende overzichten eenvoudig bij elkaar worden opgeteld.

Vastrentende waarden

Vastrentende waarden is een beleggingsterm, en is een verzamelnaam voor leningen, hypotheke en obligaties.

VEV

Vereist Eigen Vermogen

Voorziening pensioenverplichtingen (VPV)

De voorziening pensioenverplichtingen van een pensioenfonds is het bedrag dat aanwezig moet zijn om samen met de in de toekomst nog te ontvangen premies aan de reeds bestaande pensioenverplichtingen te kunnen voldoen.

Zakelijke waarden

Zakelijke waarden is een verzamelnaam voor: aandelen, aandelen vastgoed, opties en converteerbare obligaties.